

Sammeld

07

IOANN. ERNEST. IMM. WALCHII

P. P. SOC. LAT. IENENS. EPHORI

24

ANTIQUITATES
HERCVLANENSES
LITTERARIAE

ACCEDIT

SYLLOGE INSCRIPTIONVM HERCVLANEI
ATQVE IN EIVS CONFINIIS ERVTARVM

EDITIO SECUNDA AVCTIOR.

IENAE LITTERIS ET SVMTIBVS SCHILLIANIS.

ANNO MDCCLI.

4

IOHANNES ERNSTI IMB. WILHELM.
P. P. SOCI. PATRISTICAE ERHEDI.

24

ANTIQVITAS
HERCVLANENSIS
LITTERARIA

ACCREDIT

SYDORUS INSCRIPTIONVM HERCVLANENSIS
ALPHABETI ERHEDI. ERHEDI.

EDITIO SECVND. A. M. CCV.

IN HAEC LITTERIS ET SYMBOLO SCILICET
ANNO MDCCLII

P R A E F A T I O.

quam, excitato funesto Vesuuii incendio terræque motu, Titi temporibus misere descendisse nouimus, emergere ex montis illius pumicibus: prodire ex istis cauernis præstantissima antiquitatis monimenta, inscriptiones, vasa, statuas, simulacra picturasque elegantissimas: non comparere in illo hiatu, in Campanæ terræ medullis ac visceribus inconditos, vt facile quiuis suspicari poterat, ex conquassatis ædibus lapidum acervos; sed, quod mirum dictu, integras ædes, porticus, theatra, templa aliaque eius generis amplissima ædificia: nullum sine laboris fructu transigi diem, quo ad lucem non extrahantur noua quasi miracula, pretiosissimæ Romanæ in ipsis cineribus adhuc spirantis maiestatis reliquæ.

FACILE colligi potest, ex quo Campanæ istæ musæ reuiuiscere inter mortales et spiritum quasi recipere cœperunt, atque in conspectum prodire publicum, ipsarum, qui ibi sunt, antistites ac sacerdotes non quieuisse, et sedisse elingues in felicissima hac diuarum illarum conuersione; aut oscitatos esse in exoptata hac, quam fatorum fauor
litte-

P R A E F A T I O.

litterarum studiis indulgebat, fortuna. Non deerant partibus suis, qui inter Neapolitanos harum musarum sacris initiati fuerant, et, quidquid poterant, id vnice ad illarum praestantiam, dignitatem atque elegantiam, a puluere ac sordibus vindicandam, strenue ac sedulo referebant. Adsciscebant ad iucundi istius laboris societatem, qui reliquam Italiam et Etruriam ingenii fama illustrant, viros praestantissimos: communicabant cum his liberaliter, quaecunque describendi facultas ipsis data fuerat, eruta antiquitatis monimenta: sciscitabantur ipsorum sententiam, hique ad inuestiganda infelicis huius urbis rudera eo promptiores videbantur, quo vberioris laboris fructum inde sperare, quoque maiorem ex illis gloriam iure meritoque sibi promittere poterant. Quo factum est, vt praestantissimi fetus, ab Italiae ingeniis certatim quasi et non sine aemulatione exclusi, ad nos perferrentur, qui multa nobis, quae de hac ciuitate benigniori fortuna in lucem educa fuerant, ostendebant, explicabant et longe praestantiora adhuc sperare nos iubebant. Ad quem censum eminentissimi cardinalis ANGELI MARIAE

P R A E F A T I O.

QVIRINI, illustrissimi marchionis SCIPIONIS
MAFFEII et virorum celeberrimorum ANT.
FRANC. GORII, MARCELLI DE VENVTI, IA-
COBI BELGRADI aliorumque politissima scripta
præ ceteris referenda sunt, ne dicam de litteris IO-
SEPHI STENDARDI, RVDOLPHI et MARCEL-
LI VENVTORVM, PAVLLI MARIAE PACIAV-
DII aliorumque de hoc argumento exaratis et in
celeberrimi GORII *admirandis antiquitatum Her-
culanenſium* ſuppeditatis.

VERVMENIMVERO vt hæc omnia, quæ ad-
huc de Herculaneo prodierunt, pro primitiis ſolum
habenda eſſe, nemo facile negabit, qui regio iuſſu
cautum fuiſſe, legerit, ne quis exſcriberet; vel ad-
umbraret inuenta hæc præſtantiffima liberalis do-
ctrinæ præſidia; ſic largiffimam eorum meſſem,
ipſius potentiffimi regis aûſpiciis faciendam, omnes,
qui manſuetioribus muſis ſacra faciunt, fauſtis exci-
tati ominibus, exſpectant. Hanc tamen moram
eo libentius quiſque perferet, quo vberior tum erit
antiquitatum Herculanenſium prouentus, qui in re-
gio adhuc fouetur ſinu et in dies ad tempeſtiuum
quafi

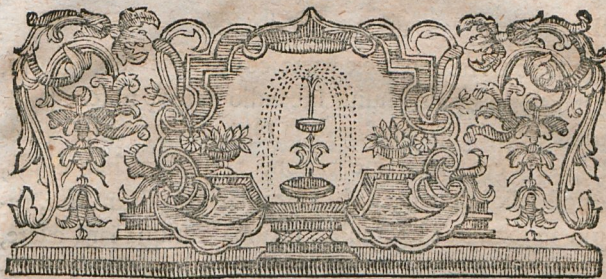
P R A E F A T I O.

quasi crescit maturitatem. Sufficiant aliquamdiu ingeniis exercendis edita iamiam egregia Herculanensium litterata faxa, quæ satis amplum differendi campum omnibus, qui in hoc litterarum genere vires suas experiri volunt, patefaciant. Id vero felici optatoque cum successu semper fieret, vellem, et ita, vt verum ad liberales doctrinas inde redundaret emolumentum: vt vtilia a minus vtilibus sollicite discernerentur; nec tot tantisque inanibus laboribus ingenia sine fructu se frangerent, propter vnicum saxe lapidem, cuius explicatio cur tam anxie sit facta et instituta: cur tot coniecturæ in medium adlatæ: tot excitatæ sint contentiones, ratio ferme nulla dici potest alia; quam quod Herculanæ is inuentus atque effossus fuerit.

IN hac, quam Tibi, lector beneuole, trado, secundis curis expolita commentatione, ad id potissimum animum meum retuli, vt eruta in illis oris egregia politiorum musarum instrumenta ad indagandas litterarias antiquitates Herculanenses referrem eaque scrutandis priscae Campanæ doctrinæ vestigiis maxime adhiberem. Quod argumentum

PRÆFATIO.

vti sua se iucunditate atque vtilitate satis commendat; ita haud abs re fore arbitrabar, si illius tractationem boni omnis causa orationi *de presenti in Italia litterarum statu* præmitterem, a me præterito anno habita, quum prouincia, philosophiam in hac academia publice docendi, clementissime mihi demandaretur. Vix illa litteris descripta erat, quum multi, propter argumenti potissimum nouitatem modo me, modo librarium exemplorum sibi comparandorum causa adirent, hisque distributis omnibus, nouam editionem suaderent. Atque hoc negotium in se suscepit vir spectatissimus, IO. FRID. SCHILLIUS, cuius desiderio nentiquam volui desse, hortantibus præcipue amicis et fautoribus meis, cum quibus litterarum inii commercium. Recognoui omnia sedulo, additis passim nouis obseruationibus, quæ ad ipsam rem, quam disputauit, magis confirmandam pertinere maxime mihi videbantur. Adiunxi præterea syllogem earum inscriptionum, quæ nostro potissimum æuo Herculanei et in eius confinibus eruta sunt. Ex illis, quæ iam CAPACII ætate ibidem sunt inuenta, et quæ ipse iam suppediit, marmoribus, non omnia, quum vbique fere et in plurimis inscriptionum collectionibus existant; sed ea solum dedi, quæ præ ceteris antiquitatibus Herculanensium litterariis illustrandis inseruiunt, et ad quæ passim in ipsa hac commentatione, velut ad testes fide dignos prouocauit. Tu vero, lector beneuole, vale mihi ac meis studiis faue. Ienæ, d. XXVII. Jul. anno reparata salutis CIOCCCLI.

Ex quo fama de Herculaneo, ex Vesuuii cineribus prodeunte, emanare et nostras quoque Germaniæ prouincias peragrare cœperat, non defuerunt, qui sparsos hos rumores exciperent quam lætissime ac, faustis quasi ominibus excitati, ex cauernis istis, nescio, quas honorum et fortunarum accessiones litterarum studiis augurarentur ac spirare adhuc musas veteres Campanas diuinarent in terræ his visceribus ac ruinis nobilis ciuitatis, quam sub Nerone a) Vesuuii exhalationibus

a) contigit id anno vrbs conditæ DCCCXVI. christiano- rum autem LXIII. Regulo et Virginiõ consulibus. Vide SE-

NECAM *libr. VI. natur. questi- on. cap. I.* et TACITVM *libr. XV. annal. cap. 22.*

nibus ac terræ motu ex parte concidisse: sub Tito *b*),
 grauissimo montis huius incendio facto, misere peni-
 tus descendisse, nouimus. Qui quidem mihi vide-
 bantur vere; nec sine ratione augurium hoc egisse,
 quod felicissima illa, vbi Herculaneum situm fuit, re-
 gio ingenuis ac liberalibus artibus antiqua iam ætate,
 Cæsaris præcipue atque Augusti temporibus, existi-
 terat florentissima. Larga litterarum luce omnia ibi
 erant completa Campanusque ager præstantia alebat
 ingenia, tam domestica et natiua; quam aduentitia
 et ex alieno fundo tam copiose huc translata, vt Cam-
 pania

b) anno vrbis DCCCXXXII. *pan. felic. diff. II. cap. 23. p.*
 christi LXXIX. Vespasian. aug. 232. sq. IVL. CAES. RECVPPI-
 IX. et Tito VII. consulibus: TYM *de Vesuuian. incend. p. 18.*
 lege XIPHILINVM *epitom. Di-* illustrissimum marchionem
on. libr. LXVI. p. 756. et PLI- MARCELLVM DE VENVTI
NIUM libr. VI. epist. 16. et ad- *descrizione delle prime scoperte*
de l' antica città d' Ercolano, cap.
de IO. MASSONVM vit. Plin. IV. p. 48. et cel. ANTON.
 p. 26. De his Vesuuii incen- FRANC. GORIVM, *admirand.*
 diis, quibus Herculaneum et *antiqu. Hercul. §. VIII. et IX.*
 loca finitima grauiter vexata *vol. 1. symbol. litterar. Florent.*
 sunt, conf. ANTON. SANFE- p. 16. 17. quibus addi possunt,
 LICVM *de Campan. origin. et* quæ de Vesuuiio obseruat FRAN-
situ, tom. IX. part. 1. thes. an- CISCV. BLANCHINIVS *istor.*
riquit. et histor. Ital. p. 7. IVL. *uniuersal. prouata con monument.*
 CAES. CAPACIVM *antiquit. et* *e figur. con symbol. degli antichi,*
hist. Camp. cap. VIII. CAMIL- Romæ, MDCXCIX. p. 246.
 LYM PEREGRINVM *de Cam-*

pania non vbertate solum agrorum: varietate fructuum: amcenitate litorum: suauitate locorum ac salubritate aeris c); sed ingeniorum quoque fertilitate aliis terris antecellere videretur d). Habebant ibi musæ iucundissimas sedes, quarum multas in villis ac finitimis locis sibi ita parauerant, vt politiorum disciplinarum officinis septum quasi ac munitum esset Herculaneum. Fuerant porro quam plurimæ colonix Romanæ a multis seculis per rotam Campaniam diffusæ atque in vicinaitibus ac confiniis nostræ vrbis vndique ita dispositæ e), vt per illas amplissimam eius ciuibus oc-

A 2

casio-

c) vid. STRABONEM *libr. V. p. 371.* CICERONEM *II. agrar. cap. 28.* FLORVM *libr. I. cap. 16.* aliosque apud CHRISTOPH. CELLARIVM *notit. orb. antiqui, tom. I. p. 830.* CAMILLVM PEREGRINVM *lib. excit. diff. III. cap. I. sq.* IVL. CAES. CAPACIVM *antiquit. Neapol. cap. I.* PHILIPP. CLVERIVM *lib. IV. Ital. antiqu. cap. I. p. 1091.*

d) vid. CICERONEM *orat. pro Archia poet. cap. III.* LIVIVM *lib. XI. cap. 42.* et, qui inprimis Neapolitanos ob litterarum studia commendant:

VIRGILIVM *libr. IV. georg. v. 563.* A. GELLIVM *libr. IX. cap. 15.* MARTIALEM *libr. V. epigram 78. v. 14.* STATIVM *libr. V. silu. carm. 3. v. 162.* SILIVM *Italicum, libr. XII. v. 27.* Adde ex recentioribus CHRIST, CELLARIVM *differ. academic. p. 365. et 464.* e) id de Puteolis PLINIVS *libr. III. cap. 5. et LIVIVS libr. XXXIV. cap. 13.* marmoreque vetustum apud IVL. CAES. CAPACIVM *antiquit. Neapol. cap. XXII. p. 178.* de Capua FRONTINVS *de coloniis et CERGO orat. Philipp. II. cap. 40.*

de

caſionem, litterarum ſtudia amplectendi, datam fuiſſe, maxime probabile ſit, quod neminem negaturum eſſe, arbitror, qui modo expenderit, quocunq; ſe vertentur coloniae et migraverint, muſas perpetuas fere earum focias ac conſtantes comites exiſtiſſe *f*). Ipſum denique Herculaneum colonos Romanos acceperat, quod non ſolum ex DIONYSIO *Halicarnenſi g*); ſed etiam ex lapidibus monumentiſque priſcis luculenter patet, quae civitatis huius incolis patronos, duumviros, decuriones alioſque coloniarum proprios magiſtratus diſerte tribuunt *h*). Addo, huius, quae in Herculaneſium agro conſedit, coloniae rationem

de Caſtino itidem CICERO *cap. 44.* viginti millia civium loco excitato: de Calibus LIVIUS *lib. VIII. cap. 16.* de Suetia Aurunca idem *lib. IX. cap. 28.* et VELLEIUS *lib. I. cap. 14.* de Venafro PLINIUS *lib. III. cap. 5.* de Calatia VELLEIUS *lib. II. cap. 61.* de Atella IUL. FRONTINUS *de coloniis*, p. 102. *ſcriptor. rei agrar.* GOESII, et CICERO *lib. XIII. epiſt. 7.* de aliis alii nominatim modo excitatus FRONTINUS, teſtantur. Ipſe Caſar, teſte VELLEIO *lib. II. cap. 44.* viginti millia civium in agrum Campanorum deduxit.

f) vid. CELLARIUM *diſſertat. academicis*, p. 365. ſq.

g) *antiquit. Roman. lib. I. p. 35.* Quo tempore id factum ſit, in antiquis ſcriptoribus invenire non potui.

h) vid. IUL. CAES. *CAPACIVM antiquit. et hiſtor. Camp. cap. IX. tom. IX. part. 3. theſ. ant. et hiſtor. Ital. p. 64. IAN. GRUTERVM p. CCCCXXXIX. infer. 6. THOM. REINESIVM claſſ.*

nem ita fuisse comparatam, vt quemlibet, si modo rem diligentius ponderauerit, facile a se impetrare posse, credam, vt eam non sine litteris fuisse, sibi persuadeat. Erat enim illa, vt omnes rationes ostendunt, non ex infima populi fece; aut vrbis sorte con-

A 3

flata;

class. VII. inscript. 15. p. 484. ANTON. FRANC. GORIVM admirand. antiqu. Hercul. vol. I. symbol. litterar. p. 119. 120. 185. illustrissimum marchionem MARCELL. DE VENVTI descrizion. delle prime scoperte dell' antica città d' Ercolano cap. III. et auctorem commentationis: memoir. sur la ville souterraine découverte au pied du mont Vesuve, p. 15. 16. 31. Exhibent memorati scriptores vetustum saxum, L. Munatio Concessiano positum, atque ex eo constare autumant, quod Herculanum colonia Romana fuerit. De ipsa colonia nemo dubitabit; vtrum vero saxum hoc ipsum ad Herculanenses debeat referri, id multis non satis exploratum; nec sine causa, videtur. Scribendi enim ratio in isto ita est comparata, vt post Titi tempora ideoque post Herculanæ fata compositum id ef-

fe, multi haud immerito sibi persuadeant. Quando in ipso lapide *primarie splendidissima Herculanensium regionis* mentio est facta; verba hæc ad regiones illas referendas esse, censent, in quas, Romæ vrbis exemplo, Neapolis antiquo tempore fuit diuisa, quoniam in aliis faxis, vt ex CAPACIO, REINESIO aliisque patet, regiones Thermentium et Agathonensium Neapolitanæ commemoratae sint. Quamuis ipse in ea sim sententia, vt lapidem hunc ad Neapolitanos; quam ad Herculanenses referre malim; ex ipsis tamen designatis his regionibus nihil hac in re confici posse, existimo, quod in alio saxo apud CAPACIVM *loco excitato, regio Muliniensis* Herculanensibus tribuitur. Herculanum enim, paruum ceteroquin oppidum, in regiones diuisum esse potuit.

flata; sed nobilissima et ad optima quæuis nata quasi colonia, quæ nihil in noua, ad quam delatâ fuerat, vrbe desiderari patiebatur, quod ipsi splendorem; ciuibus vero laudem adferre eorumque statum felicem ac fortunatum reddere poterat. Docet hoc egregium Herculansense monumentum, quod leges de domorum villarumque dignitate retinenda complectitur i): docet id aliud saxum, præ ceteris memoria dignum, quo publice Marcis Memmii Rufis, patri et filio, pro ornamentis, municipio conciliatis, gratias agunt Herculansenfes atque inter alia significant, viros hos nobilissimos *scholam et chalcidicum ad municipii splendorem fecisse k)*: docent porro hoc ipsæ ciuitatis ruina, ex quibus non subtractionum insanæ moles: inconditi atque informes lapidum acervi ac horrida, quæ barbariem redolent, tuguriorum fabricæ emerferunt; sed ædes tam sacræ; quam profana, publicæ pariter ac priuatæ l) ornatisimæ, thea-

trum

i) vid. THOM. REINESIVM, *class. VII. inscript. II. p. 475.* et *inscriptiones Donianas*, ab ANT. FRANC. GORIO editas, *class. II. num. 66.* *ctorem supra excitatae dissertationis: memoir. sur la ville souterraine*, cet. p. 16. aliosque plures.

k) vid. REINESIVM *class. VII. num. 15. p. 484.* CAPACIVM *loc. memorat. p. 66.* *l) vid. letters from a young Painter abroad to his friends in England*, Londini, MDCCXLVIII, p. 160. et quæ ex his

erum *m*), porticus *n*), templa aliaque huius generis ædificia, incredibili opere perfecta ac tot picturis *o*) elegantibus, tot simulacris, statuis, columnis ornata *p*), vt nihil pulcrius, nihil venustius vnquam se vidisse, vltro fateantur, qui præsentibus iucundum hoc spectaculum intueri ac tot illustres maiestatis Romanæ testes ex sepulcro suo prodeuntes ac reuiuifcentes coram obseruare potuerunt. In conspectum sese dabant picturæ, in quibus artem et elegantiam non satis mira-

his litteris clariss. THEOPH. LVDOLPH. MVNTERVS latine interpretatus est *comm. de Herculæneo*, p. 43. sq. eius *parerg. historico-philol.*

m) de quo præ ceteris legi meretur illustriss. marchio VENVTI *comment. supra excitata*, part II. cap. 3. p. 78. edit. Germanicæ, quæ Francofurti et Lipsiæ; siue potius Vindobonæ, NDCCXLIX. prodiit. Huic addendi sunt auctor libelli: *memoir. sur la ville souterraine*, p. 12. sq. et illustriss. marchio SCIPIO MAFFEI in singulari epistola ad BERNARD DE RVBEIS, ita inscripta: *supra le noue scoperte d'Ercolano*, p. 35. quæ vna cum duabus

aliis Veronæ MDCCXLVIII. hac inscriptione edita est: *lettere del signor Marchese Scipione Maffei.*

n) vid. *notizie curiose intorno allo scoprimento della città d'Ercolano vicino a Napoli*, quæ Venetiis MDCCXLVII. litteris expressæ sunt, §. IV.

o) conf. ea, quæ PAVLLVS MAR. PACIAVDIVS disserit, in *raccolta d'opuscoli scientifici e filologici* doctissimi CALOGIERA, tom. XXXVIII. num. 8. p. 349.

p) conf. illustriss. marchion. VENVTI *libr. memorar.* p. 126. et *memoir. sur la ville souterraine*, p. 15.

mirari possunt harum rerum periti et sine satietate iis delectari se, aiunt libereque confitentur, earum nonnullas præclaris celeberrimorum, quos recentior ætas tulit, pictorum operibus palmam facere dubiam, eas præcipue, quæ Theseum cum Minotauro *q*) et Telephi, Herculis filii, educationem *r*) ob oculos ponunt *s*). Prodigant ex Vesuuii cineribus statuarum, quibus

q) lege, quæ habet venerandus abbas RVDOLPH. VENV-TI litteris apud cel. GORIVM, *admirand. antiquit. Herculan. vol. I. symbol. litterar. p. 48. et quæ ipse p. 129. de hac pictura præstantissima erudite differit.*

r) conf. quæ hæc de re *novis litterar. Florentin. tom. I. an. MDCCXL. num. 9. p. 138. commemorantur.*

s) picturarum elegantiam et mirificam, quæ in illis vbique refulget, artem non satis mirari possunt, quotquot eruta præstantia hæc antiquitatis monumenta contemplati sunt. In his eæ picturæ præ ceteris in admirationem omnes rapuerunt, in quibus varii locorum, regionum, fluminum, vrbium

ac ædificiorum situs, ad aspectum præclari, diuersaque amœnissimarum regionum ac tractuum formæ ob oculos ponuntur. Ex iis vero abunde nunc constat, ad quantum perfectionis gradum et pingendi ars apud veteres Romanos perducta fuerit, quos adhuc, si eiusmodi liberales artes cogitamus, in statu maxime et in ædificiorum ruinis admirari sumus. Quantus picturarum numerus, quantaque ipsarum copia sit, vel ex his docti cuiusdam Neapolitani verbis cognoscitur: *chi puo descriuere a posta il numero senza numero de quadri, che sono in quattro stanze pitture olremodo eccellenti?* Nolo fuscè percensere ea, quæ de

quibus olim Herculaneum ita quasi superbiit, vt, qui erutas viderunt, vtrum ingentem earum copiam; an singularum venustatem magis admirentur, ipsi nescire se profiteantur *r*). Quot praeconia in exteriorum

B

litteris

de imaginibus Iouis, manu fulmen tenentis, a capra nutriti, de figuris Herculis Bambini ceterorumque numinum in Neapolitanorum atque aliorum litteris leguntur, et quo ea spectant, quae de hoc argumento apud cæl. GORIVM libro memorato, p. 48. 63. 64. pictorem Anglum in clar. MÜNTERI *parergis*, p. 59. apud auctorem porro libelli, inscripti: *memoir. sur la ville souterrain. p. 26. et marchion. VENUTI libr. laudato p. 126. 139. 146.* sq. habentur; persuadeo tamen mihi, inter elegantissimas picturas post illam, quae Thestem cum Minotauro exhibet, sine dubio eam quoque esse referendam, in qua Chiron cum Achille puero cernitur, et de qua doctus quidam Neapolitanus ad cæl. GORIVM ita scribit: *offeruai un quadro prezioso, esprimente Chirone, che al fanciullo Achille insegna sonare*

la lira, e i personaggi sono quanto al naturale interi, ed il fanciullo e si ben dipinto, che risalta dal muro e'l muro e curvo, siccome era la conca a Portici del teatro. Già è stato disegnatu e intagliato in rame; ma chi mai puo egguagliare l' originale? Oh Dio, che bella postura d' Achille, che gusto, che disposizione mirabile delle figure, tom. I. symbol. litterar. p. 64.

r) de statu his vide, praeter ceteros, eminentiss. cardin. ANG. MAR. QVIRINI de *Herculaneo epistolam* ad cæl. Gerdingensium professorem, 10. MATTH. GESNERVM, Britiae aò. MDCCXLVIII. editam, in qua plenior *descriptio excavationis, quae in villa Resina sit*, exhibetur. Haec descriptio, ex Italica lingua in Latinam a clar. MÜNTERO translata, vna cum ipsa epistola exhibetur in istius *parergis*, p. 103. Italice ea quoque apud cæl. GORIVM legitur

litteris effusa legimus de Herculis, Iouis, Mineruæ, Veneris aliorumque numinum *u*): de Tiberii *x*), Neronis, Vitellii *y*) Vespasiani, Titi *z*), feminarumque augustarum: de togatis porro consularium virorum statuis *a*), quarum multæ ultra hominis magnitudinem adsurgunt? Quam mirifice prædicant equestrem Nonii Balbi *b*) statuam, cuius pulcritudinem tantis efferrunt laudibus, vt nulla species ne excogitari quidem possit ornator, splendidior ac magnificentior? Quam grauitè dolent alii ingentem fractorum et violatorum simulacrorum vim, quam ita describunt, vt totum fe-

re

tur *Symbol. litterar. vol. I. p. 85.* litteras in *Symbol. litterar. Flo-*
rent. p. 55.
NVII loc. excipit, p. 103. IAC. *y*) vid. *Symbol. litterar. vol. I.*
BELGRADVM epistolis IV. ad *p. 87.*
virum eruditissimum Scip. Mas-
scium, quæ Venetiis MDCC-
XLIX. editæ sunt, num. II. III. *z*) *ibid. p. 44. et 154.*
et IV. et laudatum auctorem *a*) vid. MARCELLVM VE-
commentationis: memoir. sur *NVII et PACCIAVDIVM lo-*
la ville souterraine, p. 30. *cis modo memoratis, p. 41. 68.*
u) vid. *nou. litterar. Floren-* *et 71.*
tin. tom. I. ann. MDCCXL. num. *b*) elegantissima hæc statua in
3. p. 42. PAVLLVM MARIAM omnibus fere litteris, a cel.
PACCIAVDIVM loco supra me- GORIO suppeditatis, summis
morato, et GORLYM admirand. laudibus effertur, inprimis p.
antiqu. Hercul. p. 47. 66. sq. 57. sq. 61. 68. 71. 74. 101.
134. sq. Adde illustriss. marchionem
x) vid. MATTH. AEGYPTII *MAFFEIVM supra laudata epi-*
IS, p. 30. *stola ad BERNARD. DE RYBE-*

re Herculanæum oppletum iis fuisse videatur? Hæc vero quum ita sint, quis non videt, Herculanenses omnem suam curam in eo posuisse, vt ciuitatem redderent ornatisimam? quis ex ruinis non manifeste perspicit colonorum Romanorum æmulationem, qua in congerendis ornamentis patriam urbem exprimere atque ex ista omnem similitudinem ducere studebant *c)*? Quis tum politiores doctrinas ab his æmulis leuiter habitas sibi persuadebit, in quarum cultura Romani princeps urbis decus atque ornamentum collocandum esse, arbitrati sunt? Quis denique artifices peritissimos, architectos, pictores, atque eximios statuarum fabricatores in hac ciuitate existisse; aut, his admissis, ipsas liberales disciplinas, aliarum urbium exemplo, cum artibus his consociatas fuisse, negabit ac, quoad litterarum studia barbariem ibi funestam refedisse, suspicabitur, quam priorum imperatorum tempore ex tot aliis prouinciis ac regionibus: immo ex ipsis adeo, quæ circum urbem hanc fuerunt, villis aliisque locis proscripam ac sedibus suis pulsam, læto animo cernimus?

B 2

QVID

c) conf. EZECH. SPANHEMIVM orb. Rom. p. 68. 77. de usu et presant. numismatum, vol. I. p. 580. IUSTVM LIPSIUM de magnitud. Rom. libr. III. cap. 2. et 5. tom. III. operum, p. 749. 770. et cæl. EVERARD. OTTONEM de edil. colon. et municip. cap. II. p. 45. sq.

QVID multa? ipsa eius vrbis saxa litterata, quae benignior fortuna per tot secula in terram demersa nostro tempore extulit, rem, a nobis disputatam, extra omnem dubitationem ponunt. Probat id, quod iam CAPACII æuo in lucem eductum fuit, insigne huius cjuitatis monumentum d), quo ciues beneficia M.

Mem-

d) est istud apud IUL. CAES. RUFOS, patrem et filium, opri-
CAPACIVM *hist. Camp. cap. IX.* me de Herculansenibus fuisse
p. 64. THOMAM. REINESIVM meritos. Celebrantur in illo
class. VII. inscr. II. p. 484. ANT. eorum res præclare gestæ, ad
FRANC. GORIVM *admirand.* municipio singulare decus conciliandum ab iis susceptæ.
antiqu. Hercul. §. XX. p. 171. Traditur, illos splendidissimis
illustrissimum marchion. VEN- ædificiis ciuitatem ornasse, vt
NVTI *descrizion. delle prime* sunt ponderarium, chalcidicum et schola; liberales eos se
scoperte dell' antica città d' Ercolano, part. I. cap. 3. p. 39. et in muneribus præbuisse: vitia
auctorem supra excitata commentationis: *memoir. sur la vil- ponderum correxisse neque,
le souterraine, p. 16.* Ipsam vt eo melius saluti municipii consuleretur, recusasse, dumairi prouinciam iterum in se suscipere. Vt igitur Herculansenes gratum et obstrictum animum præclaris his viris testarentur, inscriptio memorat, visum fuisse decurionibus, in curia congregatis, decreto sancire, vt ipsis ponderum cura, quoad viuerent, committeretur omniaque ea in re ipsorum

Memmiorum Ruforum, patris et filii, ipsis tributa, posterorum memoriae sedulo commendant atque in eorum numerum scholam potissimum, ab iis aedificatam, referunt, ut ex his lapidis verbis: M. MEMMIOS RVFOS PEQVNNIA PONDERALI ET CHALCIDIVM ET SCHOLAM SECVNDVM MVNICIPII SPLENDOREM FECISSE, abunde intelligitur. Superuacaneum foret, si multum de lapidis huius loco, quo inuentus est, eam ob causam disputare vellem, quod REINESIVS *e*) dubitanter de eo pronuntiauerit haesitaueritque, vtrum ad Pompeios; an ad Herculaneum id saxum debeat referri. Omnes enim norunt, duas has vrbes inter se admodum vicinas ac consociatas quasi existisse *f*); per consequens autem summa adest probabilitatis species, quas situs tam arte coniunxit, in illis sine dubio artium studiorumque existisse coniunctionem ac societatem, si

B 3

etiam

ipforum arbitrio traderentur. Ad haec publicis laudibus eos dignos iudicabant, ac decernebant, ut Memmiorum singularia erga Herculaneuse municipium merita oratione celebrarentur, ipsisque gratia peragerentur pro tot eximiis in hanc ciuitatem collatis beneficiis.

e) loco excitato.

f) colligi hoc potest EX PLINIO *libr. III. cap. 5.* FLORO *libr. I. cap. 16.* SENECA *libr. VI. question natural. cap. 1. et 26.* aliisque. Adde CHRIST. CELLARIUM *notit. orb. antiqu. tom. I. p. 844.* PHILIPP. CLYVERIVM *Ital. antiqu. libr. IV. cap. 3. p. 1154.*

etiam alterutra harum urbium publicam scholam non habuerit. Eo tamen maiori iure insigne hoc monumentum Herculaneisibus adsignare mihi videor, quod ab eorum partibus stetit hac in re CAPACIVS g), cuius auctoritati multum tribuendum esse, omnes fatentur, cum ob singularem, quam priscis Campaniæ faxis diiudicandis atque inter se discernendis adhibuit, curam; tum quod ipse Herculanei situm designavit feliciter et eo loco inscriptionem, de qua disputatur, effossam esse, perhibuit. Quid? quod alia maioris momenti quæstio ab eodem REINESIO in medium adferatur, quæ ad ipsam potissimum scholam pertinet, cuius in hoc lapide facta est mentio. Meo quidem iudicio, nisi me omnia fallunt, scholam hanc manifestum litteratæ ciuitatis indicium esse, arbitror atque in hoc lapide relicta Herculaneisium musarum vestigia impressa obseruari, credo; sed longe aliam REINESIVS tuetur sententiam. Is enim non ingenuas artes, musas; aut iuuenes, litteris operam dantes, magistrosque, ingeniis fingendis formandisque adhibitos; sed ciues otiosos, ambulantes et congressionum causa huc conuolantes eo in loco, quem *scholam* adpellatam cernimus, inuenisse, sibi vi-

sus

g) *antiqu. et. hist. Campan. LVM PEREGRINVM de Campan. cap. IX. p. 64. adde CAMIL- pan. felic. diss. II. cap. 23.*

fus est. Libens concedo, scholam non ludum solum litterarium designare; sed alias quoque significationes voci huic tam in prisca scriptoribus; quam faxis literatis fuisse adsignatas; nec nego, in antiquis ingeniorum monumentis scholas scribarum, librariorum et praconum *h*), viatorum *i*), quaestorum et capulatorum *k*), fabrorum et tignariorum *l*), militum *m*), peditem, equitum, ministrorum castrensiu *n*), scutariorum *o*), speculatorum *p*), exceptorum, chartulariorum, palatinorum cet. *q*) scholas porro, in balneis

h) vid. GRVTERVM p. CLXX. *h*) teste GRVTERO p. CLXIX. *in*scr. 4. FAM. NARDINVM *in*scr. 6.

Rom. vet. tom. IV. thes. ant. Rom. GRAEVII, p. 377. ALEX. DONATVM Rom. vet. ac recent. tom. III. memorati thesauri, p. 334.

i) leg. GRVTERVM p. CLXIX. *in*scr. 4. IAC. GVThERIVM de offic. dom. Aug. libr. III. cap. 10.

k) conf. P. VICTOREM de region. urb. tom. III. excitati thesauri, p. 37. et SEXT. RVFVM tom. eod. pag. 25. Adde GVIDON. PANCIROLLVM de script. urb. Rom. tom. III. thesauri modo laudati, p. 334.

FAM. NARDINVM Rom. vet. libr. III. cap. 10. et LVD. COELRHODIGINVM lectio. antiqu. libr. XXX. cap. 20. p. 1698.

m) conf. VEGETIVM libr. II. cap. 21. et ex recentioribus RATROD. HERM. SCHELIVM not. ad Hygin. tom. X. thes. Graevian. ant. Rom. p. 1086. *n*) vid. HENR. VALESIVM not. ad Ammian. Marcellin. libr. XIV. cap. 7. p. 38. *o*) ibid. *p*) conf. GRVTERVM p. CLXIX. *in*scr. 7. *q*) leg. SAM. PITISCVM lex ant. Rom. tom. III. p. 350. HENR. VALESIVM loc. memorato, p. 38. IO. BAPT. FERRETIVM Musis lapidar. p. 142.

neis aliisque locis constitutas ^{r)}), memorari: non nego, inquam, hoc nomen varia collegia, corpora, ordines ipsaque, ubi eorum congressiones fiebant, loca gessisse; sed, quam ob causam constans, antiqua ac propria vocis huius significatio, qua pro ludo vsurpatur litterario, defendenda sit aliaque in hoc marmore arcessenda, nullo pacto me adsequi posse, libentissime fateor. Id eo tutius adfirmari posse, mihi videtur, quum plurima eiusmodi scholarum pars eo, quo Herculanæum adhuc stetit, ævo plane incognita fuit; quæ vero ex illis existerunt, aut *scholarum* nomen non habuerunt ^{s)}; aut ita non simpliciter adpellatæ; sed ipsa collegiorum nomina vel addita; vel illa alio marmoris eiusdem loco diserte commemorata sunt. Quando nonnulli ex chalcidico ^{t)}, quod scholæ adiunctum in marmore cernimus, refutatam hanc de schola sententiam tueri volunt, insigniter sese fallunt. Primum enim nullo idoneo testimonio potest probari, chalcidicum, ut multi quidem sibi persuadent, fuisse officinam nummariam,

^{r)} vid. VITRUVIVM *libr.* quoniam in istis ludî litterarij
V. *capit.* 10. et REINESIVM instituti sunt.
P. 483. *inscript.*

^{s)} quando porticus nonnquam *scholarum* habuerunt nomen, factum id esse, videtur, sententiam perductus est.

^{t)} sine dubio REINESIVS *loc. excit.* ut omnes rationes docent, per id ad sinistram hanc de Herculanensium schola

mariam; qua pecunia fuerit cusa *u*), et, ubi id esset
 satis exploratum, num, quaso, potest ex eo confici,
 quod chalcidicum hoc scholam attigerit? An num
 huius pariter atque illius vsus communis et ædificium,
 quod *scholæ* habet nomen, negotiatorum proprium
 existit? Quasi vero non potuissent in vno loco po-
 sita fuisse duo ædificia, quorum alterum nullum pla-
 ne habuit commercium cum altero, ne dicam, quod
 situs eorum ex ipso, de quo disputamus, marmore
 probabilis effici; nedum disertè designari nequeat.
 Ex eo enim, quod duo hæc ædificia in lapide nostro
 coniuncta compareant, nulla ratione colligi aut pot-
 est; aut debet, ea re ipsa quoque existuisse inter se
 coniuncta. Deinde, si quid in re dubia statuendum
 est, chalcidicum porticus genus fuisse, videtur *x*).

u) vid. IUL. CAES. V. CAPA-
 GIVM *antiqu. et hist. Camp. cap.*
 IX. p. 64.

x) sunt, qui chalcidica a
 terra Chalcide adlata, dicta pu-
 tant, quippe ex qua pavimen-
 ta olim ambulatoriorum, vti
 vocabantur, facta fuerint. Sed
 vnde quaso hæc probantur?
 Veteres scriptores ne formam
 quidem ipsorum satis luculen-
 ter describunt. Quantum ta-

men ex comparatis inter se
 ipsorum effatis colligi licet, ea
 ad porticum genus referen-
 da esse videntur; ita vt ipsum
 chalcidici vocabulum modo la-
 te pro quavis portica, siue ea
 humi et in plano; siue in al-
 tiori domus parte fuerit: mo-
 do strictè pro manianorum
 quadam specie usurpatum et
 porticus quoddam genus, super
 fores ædium emicans; desi-
 gnatum

id quod eo maiori fese tueretur probabilitatis specie, quum ex ipsis Herculanæi ruinis pateat, habuisse Herculanenses eiusmodi magnificam multisque elegantibus picturis ornatam porticum y), quæ cum ea chalcidici structura, quam VITRUVIVS designat, haud inepte conferri ac comparari potest. Hæc quum ita fese habeant, alii eodem iure, quo nonnulli ex chalcidico officinam pecuniæ cudendæ faciunt, locum hunc iridem litterarum et eloquentiæ potissimum studiis Herculanensibus consecratum autumant z), id quod eo maiori veri similitudine statuunt, quum no-

gnatum fuerit, in quo deambulantes constituti foris conspiciantur. Ita ISIDORVS vocem hanc accepisse videtur. *Chalcidicum*, inquit, *foris deambulatorium*, quod et *peribolan* dicitur. Plura vide apud ALEX. DONATVM *de urb. Rom. libr. IV. cap. 2.* THOM. REINESIVM *var. lection. libr. III. cap. 5. p. 173.* CLAVD. SALMASIVM *not. ad Spartian. Pescenn. Nigr. tom. I. script. hist. aug. p. 677.* ADR. TURNEBVM *libr. XVIII. aduersar. cap. 34. p. 575.* SAM. PITISCVM *lex antiquit. Rom. tom. I. p. 411. et illustr. mar-*

chion. MARCELLVM DE VENVTI *descrizion. delle prim. scoperte dell antica città d' Ercolan. cap. III. p. 40.*

y) conf. modo excitat. MARCELLVM DE VENVTI *loc. memorato et supra laudatum libellum: notizie curiose intorno allo scoprimento della città d' Ercolano, §. IV. Adde ANT. FRANC. GORIVM admirand. antiqu. Herculan. §. XX. p. 170. et illustriss. marchion. SCIP. MAFFEIVM episc. ad BERNARD. DE RVBEIS, p. 36.* z) conf. IVL. CAES. CAPACIVM ET MARCELLVM DE VENVTI, *locis memoratis.*

tissimum sit, in basilicis non solum; sed in porticibus etiam, quæ illis adiunctæ fuerunt, ludos litterarios institutos fuisse: rhetores philosophosque se audiendos populo præbuisse *a)* atque in istis ingenia, in scholis antea ficta formataque, vires suas fuisse experta. Si denique chalcidicum, ut probabile est, porticus speciem ac formam retulit, non video, quare id non multorum hominum, qui diversum vitæ genus amant: qui litteris sese consecrant; aut otium quærunt; aut mercaturas faciunt, utilitatibus et commodis destinatum fuisse haud potuerit. Et quis, quæso, equum Memmios ponderum Herculensium vitia correxisse, in lapide legerit, quis, inquam, ex eo suspicabitur, et scholam et chalcidicum ponderum inquisitioni consecratum fuisse? Næ iste vetustos lapides parum se inspexisse, proderet, in quibus sæpe diuersa beneficia, his; vel illis tributa, commemorantur ac coniunguntur, quæ nullo inter se cohærent vinculo.

C 2

a) vid. PLINIUM *libr.* *patrem diss. de gymnasiis litterar. vet. Rom. §. V. p. 23.*
 XXXV. *cap.* 10. et ad hunc locum HARDVINUM et DALECHAMPIUM. Adde PLINIUM *libr.* I. *epist.* 22. *libr.* II. *epist.* 14. QVINCTILIANUM *libr.* X. *instit. orator. cap.* 5. aliosque apud vener. Bibliothecas prope porticus positas fuisse, testatur SVETONIUS *vit. Aug. cap.* XXIX. §. 9. Leg. SAM. PATISCYM *not. ad hunc loc. p.* 220.

culo. Quam ob causam verissimum esse, arbitror, Herculaneses in hoc lapide Marcis Memmii Rufis gratum et obstrictum animum pro officina bonarum artium profiteri voluisse, quamvis haud definiri posse, libens fatear, vtrum noua eaque prima schola a praeclaris his viris aedificata; an pristina restituta et, vt fere ex lapidis verbis confici posse videtur, splendidior facta sit, quae fortasse Neronis tempore concidit, quo partem vrbs, grauissimo terrae motu vexata, ruisse, et misere conuulsam descendisse, nouimus *b*). Atque in hoc splendido ac publico aedificio, non est dubium, quin mericissimi isti viri non solum ludum litterarium ita disposuerint, vt is publicae scholae speciem praese ferret *c*); sed etiam

b) vid. SENECAM *libr. VI. nat. quest. cap. I.* et quae de Pompeiorum eodem tempore trisibus fati TACITVS habet *libr. XV. anal. cap. 22.* Memmii Rufi scholam vtrum primam aedificauerint; an pristinam collapsam restituerint, definiri quidem non potest; posterius vero ex eo quodammodo patere arbitror, quoniam marmor eos scholam ad *municipii splendorem fecisse*, perhibet. *c*) priuata enim scholae non in aediis singularibus et eum ad finem constructis; sed vbi- cunque fere, in aedibus priuatis; itemque in theatris, templis, basilicis, porticibus, hortis, curiis cet. instituta sunt. Sed quaerere quis possit: vtrum etiam salaria acceperint hi litterarum magistri, qui in publica Herculanesium schola iuuenes docuerunt? Valde de hac re dubito. Nam, quae Vespasianus

ex patria vrbe arcessendos curauerint, qui iuuenes
artibus liberalibus ad humanitatem informarent, eo-
rumque ingenia præclaris litterarum studiis expoli-
rent

C 3

nus de annuis centenis sanxit, ad Romam vrbem solum spe-
ctasse videntur. *vidi SVETONIVM vit. eius, cap. XVIII. §. I. 2. p. 973.* Sub Antonino de-
mum pio ideoque longe post
tristitia Herculanei fata per
omnes prouincias honores et
præmia amplissima rhetoribus
et philosophis proponebantur,
qua de re videas: *IUST. LIP-
SIUM admirandis, tom. III.
operum, p. 842. IO. CHRISTER.
SAGITTARIUM octo leucis, diss.
IX. p. 227. LVDOV. CRÉSOL-
LIUM theatr. rhetor. libr. IV.
cap. 3. CLAVD. SALMASIVM
not. ad Capitolini Anton. Pium,
tom. I. script. hist. Aug. p. 275.
ISAAC. CASAREONVM not. ad
Sueton. vit. Vespasian. cap. XVIII.
p. 686. ven. patrem diss. de
variis modis litteras colendi a
piud veteres Roman. §. III. p. 62.
eius parerg. academ. et diss. de
præmiis vet. sophist. rhetor. at-
que orat. §. III. sq. ib. p. 119.
sq. aliosque a IO. ALE. FA-
BRICIO *bibliograph. antiquar.*
p. 527. commemoratos. For-
tasse Mi. Memmii Ruffi, quem
admodum de Plinii et Esicii
Caluini liberali erga præcep-
res voluntate constat, vt ex il-
lius *libr. IV. ep. 13.* et, quoad
hunc, ex *SVETONIO de illustr.
grammat. cap. III. §. 3.* patet,
de suo nonnulla stipendia iis,
qui ibi docuerunt, decreuerunt.
Si etiam hanc munificentiam
ipsorum domesticæ rationes
haud tulerunt; nullum tamen
est dubium, quin magna gram-
maticorum copia Herculaneum
conuolauerit, cum quod ex fo-
lis donis ac præmiis, quæ apa-
rentibus, quorum filii ipsorum
cura traditi fuerant, accipie-
bant, maximas opes sibi colli-
gere poterant; tum ob amœ-
nissimam in Campania viuendi
rationem, quæ nobilissimos
quosuis Romanos ita alliciebat,
vt multi eorum ibi, quam Romæ,
commorari ac vitam agere mal-
lent.*

rent ac fingerent: Id autem eo maiori sese commenda-
 dat probabilitate, quod patroni coloniæ, quales et
 apud Herculaneses fuisse, antiqua saxa docent, prin-
 cipem officii sui partem ad id retulerunt, vt vibibus,
 quarum felicitatis custodes, defensores ac vindices ex-
 stitisse grauißimos, scimus, quæuis ornamenta para-
 rent, atque imprimis ciues ad studiorum societatem
 perducerent eosque a barbarie ad vitam cultiorem
 atque ab inscitia ad variam doctrinam transferrent.
 Quid? quod idem negotium et sibi quoque datum
 esse, existimarint decuriones ac duumuiros atque, vt
 præter alios recte IUL. CAES. CAPACIUS obseruat,
 sedulo curauerint, vt in vrbe grammatici, philosophi
 ac rhetores essent? Quæ autem quum ita sint, eam-
 dem præclaram curam Herculaneo ornando eius co-
 loniæ duumuiros et decuriones adhibuisse, summo
 iure dicendum esse, videtur atque adfirmandum, eos,
 aliorum excitatos exemplis, litterarum flore ciuitatis
 suæ fortunam metiri atque in illarum cultura huius
 principem felicitatem ponere, solitos fuisse.

RELICTA schola, haud abs re fore arbitror, ad
 alias quoque descendere infelicis huius vrbis ruinas
 atque in his rimari, quæ calamitosa ac funesta illa sub
 Tito tempestas depressit; quæ vero per tot secula
 benigniori fortuna posteris seruata sunt, insignia lit-
 teraræ

teratae ciuitatis monumenta. Nolo autem in praesens fufe in quorundam narrationes de inuento gymnasio Herculanensi inquirere, ac, quantum illis fides habenda, quantumue pretium sit statuendum, rite definire. Quamquam enim certe persuasus sum, firmissimum sane id fore argumentum, quod rem de litterarum in hac vrbe studiis, a nobis disputatam, extra omnem dubitationem poneret: quamquam porro litteratum esse, qui ignoret, arbitror neminem; quod in omnibus fere Graeciae oppidis ac coloniis gymnasia existerint *d*), ac per consequens sine omni dubio iam antiquo aetate a Graecis, per Campaniam diffusis, et Herculanenum quoque delatis coloniis, ingenii pariter ac corporis exercitia fuerint instituta; multas tamen praeme ferre videtur rationes, quare fecerint se eos putem, qui gymnasium se inuenisse, sunt arbitrati, quod cum chalcidico; aut ipso foro ab his confusum fuisse, summa adest probabilitatis species *e*). Ac de hoc itidem varia memorare ac monstrare possem, in eo adulationes pariter ac defensiones sine eloquentia; aut orationis vi atque arte esse haud potuisse, tempore inprimis primorum augustorum caesarum; sed libens haec,

d) vid. IUL. CAESAREM CAPACIVM *antiquit. et hist. Neapol. cap. XIX. p. 150.*

e) id inprimis obseruauit au-

tor supra iam excitatae commutationis: *memoir. sur la ville souterraine au pied du mont Vesuue; p. 15.*

hæc, ne descriptionis huius limites transgrediar; prætere-
 reo et confero me potius ad aliud, ad quod via
 nos nunc ducit, præstantissimum Herculanensium
 ædificium, cuius pulcritudinem, in ruinis ceteroquin
 maxime sepultam, non satis mirari possunt harum re-
 rum periti. Describunt id ita *f*), ut et eo loco spi-
 rantes adhuc in Vesuvii cineribus Campanas musas
 facili negotio observari posse, crederem. Templum
 ibi fuisse, aiunt, magnificum et inuentam non statu-
 am solum Herculis; sed simulacra quoque elegantif-
 sima nonnullarum deartum, sociarum quasi illius nu-
 minis. Has musas fuisse, certissime credo *g*) cum
 aliis, et Herculem earum ducem, quæ quidem mira
 diuer-

f) vid. litteras IOSEPHI
 STENDARDI, architecti Nea-
 politani, apud ANT. FRANC.
 GORIUM, *admirand. antiqu.*
Hercul. p. 39. STENDARDVS
 de ipsis inuentis simulacris,
 eorumque forma nihil fere di-
 cit. Quantum vero ex eius ver-
 bis colligi licet, ipsas inuentas
 statuas nequitiam pro musis
 habet. Sed non sine magna
 probabilitate id statuit cel. GO-
 RIVS loco *excit.* p. 79. Ex ipsis
 quidem templi ruinis patet,
 fuisse in ipso, præter Herculis

statuam, duodecim eiusmodi si-
 mulacra, quorum septem ad-
 huc tantum inuenta atque eru-
 ta sunt. Hoc tamen ipsi de
 Musis in medium adlatæ sen-
 tentiæ nequitiam repugnat,
 quum præter illas et alias si-
 mul, deas Herculi adiunxit an-
 tiquitas, ad quas Iuno, Victo-
 ria, Minerva, Iobe, Omphale,
 Hebe cet. referri plerumque
 solent.

g) vid. GORIUM, loco *memor.*
 p. 129. *in* *quo* *simulacra* *ibi* *(3)*

diuersissimi numinum ingenii confociatio; a Romanis tamen vsu confirmata *b)* et apud Herculanenses eo magis probata fuit, quod numen eorum quasi tutelare ac præcipuum Hercules erat *i)* et ipsi per id sine dubio significare volebant, fortitudinem ac belandi peritiam cum humanitatis studiis coniungendam hocque præstantissimarum virtutum commercium religione quoque firmandum esse. Hæc fuit sine dubio Herculanensium persuasio, ex qua facile colligi posse puto, artes liberales in deliciis apud ipsos habitas fuisse, quarum præfides, musas quippe, tam religiose colere venerarique voluerunt. Quis enim illis non officinas paratas suspicabitur, vbi his splendidum ac magnificum consecratum cernit templum?

D

MVL-

b) conf. PLVTARCHVM *quest. Rom.* LIX. SVETONIVM *vit. Aug. cap.* XXIX. §. 13. EVMENIVM *rbetorem, orat. pro restaur. schol. cap.* VII. §. 3. p. 56. *panegyric. veter. edit. CELLARII: OVIDIVM libr. VI. fastor. v. 799.* Adde ALEX. DONATVM *de urb. Rom. libr. III. cap. 15.* BARTHOL. MARLIANVM *topogr. urb. Rom. libr. V. cap. 9.* et SAM. PITISCVM *not. ad Sueton. p. 221.*

i) patet hoc ex antiquis monumentis ac faxis litteratis apud ALEXIVM SYMMACHVM MAZOVICHVM *comm. in mutulum Capeni amphitheatri titulum, cap. VIII. p. 148.* FRANC. MAR. PRATILLIVM *de via Appia, libr. II. cap. 7. p. 189. 190.* et sæpius laudatum cel. ANTON. FRANC. GORIVM *admirand. antiqu. Hercul. §. VII. p. 14. 19.*

SMO MVLT A hic obseruanda forent, si singula huius
 Herculanensis musarum templi memorabilia contem-
 plari vellem; sed redeundum potius, vnde digressi
 sumus, existimo; vt ad theatrum iterum veniamus,
 quod supra iam prætereundo quasi vidimus. Nemi-
 nem enim puto fore, qui, in theatris ac ludis sce-
 nicis artem poeticam olim sedem suam habuisse, igno-
 raret, ita, vt, quæ de Neapolitanis obseruauit IUL.
 CAES. CAPACIVS k), adparatos ab ipsis ludos in the-
 atro fuisse, a pace et otio non alienos, *poeticos, musi-
 ces, vbetoricos, comædiarum oblectamenta*, eadem et de
 Herculanensibus, quum theatrum habuerunt l), sum-
 mo iure adfirmanda esse, videantur. Quæ quum co-
 gito, in memoriã simul redeunt alia ludorum ge-
 nera et inprimis quinquennales illi ludi, quos in Au-
 gusti cæsaris honorem institutos fuisse, SVETONI-
 VS m) memoriæ prodidit. Quis vero in his ludis in-
 ter alia certamina litteratam pugnam poetarum atque
 oratorum nescit n)? Quot illustria in illis edebantur
 elo-

k) *antiquit. et histor. Cam- nasio Neapolitano, cap. IV. de
 pan. cap. XVIII. p. 147. teatro Neapolitano interpre-*

l) theatri huius solus DIO tatur.

m) *vit. Aug. cap. LIX. §. 4.*

n) vid. IUL. CAES. CAPA-

TRYS LASENA *dell antico gin- CIVM histor. et antiquit. Nea-*

polis.

eloquentiæ ac poeseos specimina, laude dignissima? quam strenue alter alteri palmam dubiam facere et ingenii sui vires omnibus ostendere ac commendare studebat? Non poterat non in iis provinciis atque urbibus litterarum status florentissimus atque exoptatissimus esse, in quibus ipsa ingenia inter se ita certabant ac tantus honos liberalibus artibus tribuebatur, id quod et de Herculanensibus nostris non sine ratione affirmari posse, mihi videtur. SVETONIUS o) enim ludos hos quinquennales pæne oppidatim in Augusti honorem factos esse, refert, uti hoc etiam exempla Pergamenorum apud DIONEM Cassium p), Cæsareensium et Hierosolymitanorum apud IOSEPHVM q); inprimis vero Neapolitanorum apud memoratum DIONEM r), SVETONIUM s), VELLEIVM PATERCVLVM t) ac STRABONEM u) abunde confirmant. Inter hos SVETONIUS excitato loco x) disertis tradit verbis, in provinciis pæne oppida-

D 2 pida-

polit. cap. XVI. p. 135. ubi fuse de his ludis et certaminibus litterariis differitur: adde SAM. PITISCVM not. ad Sueton. p. 288.

o) loco excitato.

p) libr. LI. p. 458.

q) libr. XV. antiquit. Iudaic. cap. II. et libr. XVI. cap. 9.

r) libr. LI. p. 456.

s) vit. Aug. cap. XCIX. §. 5.

t) libr. II. cap. 123. §. 2.

u) libr. V. P. 377. edit. ALMELOVEENII.

x) vit. Aug. cap. LIX. §. 4.

pidatim ludos hos factos fuisse; ex eo autem facili negotio confici posse, existimo, Neapolitanorum exemplum et reliquas Campaniæ vrbes esse sequutas et inter has Herculaneum haud infimum locum eam præcipue ob causam tenuisse, quod ibi theatrum fuisse, eiusque ciues ludos alios adparasse et in iis animi oblectamenta quæsiuisse, compertum habemus. Maxime igitur probabile est, quos voluptatis causâ ludos instituisse nouimus, ab his adparatissimos sine dubio fuisse datos, quum reuerentia erga principem id postulare videretur.

His, quæ de litterarum flore apud Herculaneses memorauimus, haud exiguam lucem nonnulli vetusti lapides litterati et statuæ accendunt. Ipsæ inscriptiones, quas benignior fortuna nobis indulxit, tam Græcæ; quam Latina lingua sunt conscriptæ y) et ita comparatæ, vt in multis sermonis elegantiam castitatemque optime seruatam videamus z). In his vna, metri

y) in nonnullis, quæ in agro Neapolitano et finitimis locis repertæ sunt, inscriptionibus quoque obseruabis, eas partim Græcis; partim Latinis versibus compositas esse, id quod plerumque indicium est Græcæ vrbis, quæ colonos Romanos accepit, vt etiam de Herculaneo constat.

z) in primis huc pertinet inscriptio, ibi eruta, apud PACIUM *hist. et antiqu. Camp.* p. 34.

metri vinculis ligata, et ad laudem Veneris ita composita est, vt poeticam artem Herculanenses coluisse, facile ex illa adpareat *a)*, quæ vestigia etiam in aliquot inuentis elegantissimis pavimentis nobis quodammodo remanserunt, quum in illis heroum res gestæ, ab Homero descriptæ, miro artificio exhibentur. Idem adfirmandum est de variis inscriptionibus Romanis, quæ quamuis nihil singulare; aut, quod præ ceteris elegans ac pulcrum sit, complectantur; ita

a) vid. eminentiss. cardin. qui effatum hoc Ciceronis de
ANGEL. MAR. QVIRINVM Herculanei ciuibus interpretantur. Res ipsa ostendit, loqui
in *relazione del cauamento, che eum non de Herculaneo; sed de*
si fa nel villaggio di Resina, quæ vrbe Heraclea in magna Græ-
adiecta est eius *epistola ad cel.* cia, prope os Aciris fluuui in
IO. MATTH. GESNERVM, Brixia, MDCCXLVIII. editæ. ripa dextera, inter Metapon-
Scio quoque, dari nonnullos, tum et Tarentum, quam *LI-*
qui poëtam Archiam ab Her- *vivs libr. VIII. cap. 24. Ta-*
culanenſibus summis honoribus adfectum esse, putant, *rentinorum dicit coloniam. Vide*
hancque in rem ad CICERO- *CELLARIUM, notit. orb. an-*
NEM *pro Arch. cap. IV. prouocant.* Non nego, haud obscurum id fore argumentum, ex
quo constaret, apud Herculanenses ingenia æstimata fuisse artemque poeticam in hac ciuitate et patronos et amatores habuisse; sed turpiter sese fallunt,

tom. II. part. 2. orationum p. 285. edit. GRAEVI: CLAVD. SALMASIVM exercit. *Plin.* p. 42.

tamen sunt exarata, vt non ab indocta ac litterarum rudi gente profecta esse, videantur. Ipsa saltem marmora euidens nobis præbent argumentum, fuisse in hac ciuitate, qui apte scienterque tam Græce; quam Latine scriberent. Ac de Latinæ quidem linguæ vsu, post Græcam in Campaniam delatâ, eo minus est dubitandum, quum Græcos in hac regione istam sedulo didicisse; Cumanos vero, Herculanensium vicinos, iam anno urbis conditæ DLXII. senatum Romanum rogasse, nouimus, vt Romana lingua quasi honoris causâ uti, ipsis liceret *b*). In aliis marmoribus varii nobilissimi viri memorantur, quos liberalibus artibus institutos fuisse, certo scimus: saltem res ipsa ad summam probabilitatem potest perducî. Ita ad oratores Herculanenses maximo iure is est referendus, qui in senatu huius ciuitatis amplissimo *c*) Memmiorum Ruforum erga coloniam beneficia ac merita oratione celebrauit, eaque multis laudi-

b) conf. LIVIUM libr. XI. cap. 42.

c) amplissimum sane fuisse senatum Herculanensem tempore Claudii cesaris, ex eo patet, quod in tabula aenea apud CAPACIUM antiquit. et histor. Campan. cap. IX. p. 65. senato-

res CCCLXXXIII. qui presentes fuerunt, numerantur. Eadem insignis tabula exhibetur apud THOM. REINESIUM class. VII. inscript. II. et in inscriptionib. Donianis, ab ANT. FRANC. GORIO editis, class. II. num. 66. *quoniam hoc collud*

laudibus extulit *d*). In eundem censum cadunt Volusius et P. Cornelius, oratores tempore imperatoris Claudii *e*): itemque Nonius Balbus, quem extra patriam suam pratoris in vrbe; postea vero proconsulis munere in prouincia aliqua *f*) perfunctum esse,

d) orationis huius mentionem facit lapis, qui scholam Herculanensem commemorat, et de quo iam supra disputatum est. Exhibetur ille apud REINESIUM, *class. VII. inscript. 15. p. 484.* aliosque plures.

e) vid. IUL. CAES. CAPACIVM loco memorato, et memoir. *sur la ville souterrain. p. 23.*

f) satis constat, quantopere criticorum ingenia in explicanda hac Herculanensi inscriptione: M. NONIO. M. F. BALBO. PR. PRO COS. HERCVLANENSES, occupata fuerint et quam diuerso modo pauca hæc verba descripta sint, vt ex iis, quæ hæc de re celeberrimi viri, GORIUS, QVIRINVS aliique commentati sunt, satis liquet. Causam huius discriminis haud obscure cel. GO-

RIVS significat: *miror, ait, quam maxime, perbreue hoc elogium ab eruditis Neapolitanis et ab aliis quoque peregrinis tam multis variisque modis semper exscriptum, etsi probe sciam, regio iussu cautum, ne quis exscriberet; vel adumbraret monumenta ipsa, licet publico omnium conspectui exposita, præf. ad Vol. I. eius symbolar. litterar. p. XXI.* Quum enim eruta eiusmodi monumenta contemplantibus facultas, ista describendi, denegaretur; nonnulli vero hanc Nonii Balbi inscriptionem, quod breuis illa erat, memoria tenerent, ac domum reuersi, in chartam deferrent, ortæ inde sunt diuersæ illæ legendi scribendique rationes, quæ non tam ad verba, quam siglas et puncta spectant, quippe quæ omnium facillime ex animo excide-

esse, ex lapide antiquo colligi potest. Atque hunc Nonium Balbum, cui Herculaneses summos tribuerunt

excidere possunt. Inprimis tertii versus verba vexata misere sunt, nonnullis P. R. PROC. aliis PR. PRO. COS. aliis porro PR. PRO. C. et aliis denique P. R. PRO. COS. scribentibus. Ex diuersis his scriptiōibus illa inprimis vera et germana esse videtur, qua litteræ P. R. non separatim; sed, sublato puncto, coniunctim exhibentur. Patet id non solum ex litteris docti cuiusdam Neapolitani, qui, quum GORIO inscriptionem mitteret, de ipsis his litteris *ecco, inquit, la vera ortografia sua, ecco la vera puntatura giusta, p. 74. admirand. antiqu. Hercul.* sed etiam ex illustrissimi MAFFEI *ad reuerendum patrem BERNARDVM DE RVBEIS epistola*, quæ vna cum duabus aliis Veronæ MDCCXLVIII. hac inscriptione: *tre lettere del Signor Marchese Maffei* in lucem prodiit publicam, et in qua doctissimum virum de vera huius la-

pidis lectione his verbis certiorum facit: *vero e, che fu assicurato il Marchese Pindemonti, d'esser ricopiata a puntino dall'antica, ne de pictoris Angli litteris, supra excitatis, dicam, in quibus marmor hoc pari ratione exhibetur. Quid itaque mirum, quod in hac lectionum discrepantia inter se quoque ipsæ interpretandi rationes, quas eruditissimi viri inierunt, discrepent, quarum plurima pars per se fuit, quum contra lapidis consensum pro vero assumitur, litteras P. R. a se inuicem in ipso marmore separatas esse; nec vnã; sed duas voces illas referre. Eo maxime spectant eminentissimi cardinalis QVIRINI coniecturæ, epistola ad cel. GESNERVM in medium adlatæ, quibus modo dictas siglas reddi posse autumat: *Publicæ Rei; aut Priuatæ Rei; aut Principis Rationis; aut Patrimonii Rationis*. Alii siglas has, P. R. PROC. eadem*

runt honores, ipsique elegantissimam illam, cuius iam supra mentionem feci, statuam posuerunt, merito litteratis viris Herculāensibus adnumero, quum is ille esse videatur, qui anno vrbs condita DCCXXII. Cæsarem contra C. Sossium, vna cum Cn. Domitio Ahenobarbo eo anno consulem, eiusque criminationes defendit g), idque eam potissimum ob causam, quod neminem iis temporibus sola naturali vi sine rubore ac pudore verba publice facere, sibi summissa, certa persuasus sum sententia.

AD præclaros hos viros Appium Pulcrum, cui Herculāenses itidem statuam; vsque adhuc tamen

E non-

eadem falsa lectioe innixi interpretantur: *Puteolanorum Reipublice Procuratori*; seu *Pompeianorum Reipublice Procuratori*, itemque *Populi Romani Procuratori*. Omnium maximam probabilitatem habet interpretatio MAFFEI, loco citato, p. 30. sq. et cel. IO. CASP. HAGENVCHII, *epist. epigraphic. de diptycho Brixiano Boethii consulis*, p. CLXVIII. Vterque siglas P. R. coniungit et contrahit, autumatque; Nonium Balbum prætoris munere Ro-

mæ perfunctum, postea in prouinciam aliquam missum ibique proconsulis dignitate ornatum fuisse. Prouinciam hanc Cretam cum Lybia Cyrenaica fuisse, suspicatur illustrissimus marchio, hancque in rem ad alium Herculanei effosum lapidem prouocat, in quo verba legimus: - - - - - BALBO. PRO. COS. - - CRETENSI- VM. PATRONO.

g) vid. DIONEM *Cassium*, *libr. L. p. 419.*

nondum inuentam, statuerunt *h*), merito adiungo, quum omnes norunt, Claudiam gentem, ad quam Appius ille Pulcer sine dubio pertinuit, politioris doctri-
 næ et eloquentiæ in primis laude existisse florentissimam, quemadmodum id satis de Appio Claudio *i*): Appio Claudio Pulcro, Appii Claudii Pulcri filio *k*): C. Claud. Pulcro *l*): Appio Claud. Pul-

h) id enim patet ex basi statuarum, in Herculis Musægetæ templo inuenta, apud GORTIUM *admirand. antiqu. Hercul.* p. 107. ex qua nonnulli non sine causa collegerunt, fuisse hunc Appium Pulcrum templi huius aut auctorem; aut restitutum. Quis ille *Appius Pulcer* Herculanensis fuerit, certe definiri posse, non credo, id quod in tanta Appiorum et Caiorum Pulcerorum multitudine, qui ad Claudiam gentem pertinuerunt, eo difficilius est; quo minus ætatem huius marmoris compertam habemus. *GLANDORPIUS onomast. hist. Rom.* p. 226. Appium quendam Pulcrum commemorat, cuius CICERO *orationibus pro domo: pro Plancio* atque in *Verrem* IV. et VI. itemque *PLI-*

nivs libr. VIII. cap. 7. mentionem fecerint, quique, M. Antonio et Postumio consulis, ædilis, nec non prætor atque anno DCLXXII. consul fuerit. Sed, vnde probari potest, hunc Appium Pulcrum esse eundem cum illo, cuius supra memorati scriptores meminere? Ex Claudia enim gente patet, plures fuisse Appios Claudios Puleros, Caiorum filios.

i) vid. VALERIVM MAXIMUM, *libr. VIII. cap. 13.* et CICERONEM *de clar. orator. cap. XIV.*

k) qui consul fuit anno vrb. cond. 1001. Meminit eius CICERO *loc. cit. cap. XXVIII.* *l*) consularem dignitatem nactus est an. DCLXII. vid. CICERONEM *ibid. cap. XLV.*

cro, focero Bruti et fratre P. Claudii filioque Appii Claud. Pulcri *m*), deque aliis constat, quos omnes CICERO eloquentia nomine laudat, quumque no- ster, sine dubio ex hac stirpe ortus, colonia Herculanensis patronus fuit; aut alio amplissimo munere in hac ciuitate perfunctus est, nullo pacto adsequi me posse, fateor, quomodo is in tam splendidissima hac familia solus exstitisse potuerit, qui ad eandem classem cum C. Mario, face illa ciuili belli, referri debuisset, cuius barbara et horrida vox apud SAL- LVSTIVM *n*) est: GRAECAS LITTERAS NON DIDICI. Idem statuendum est de L. Annio, L. filio, cuius marmorea statua Herculaneci inuenta est vna cum inscriptione, a LVD. ANT. MVRATORIO *o*) exhibita, ne aliorum marmorum mentionem faciam, quæ abunde docent, Anniorum familiam in tota Campania celeberrimam ac omnium fere meritissimam fuisse, vt ex inscriptionibus GVDIANIS, ab HESSE- LIO editis *p*): ex illis porro, quas MAZUCHIVS *q*),

E 2

quas

- m*) gesit is consulatum an. DCC. Landat cum eodem libro CICERO cap. LXXVII. vid. IAC. PROUSTIVM *not. ad hunc locum*, *o*) p. DCCLXXIX. et MMXXI. *inscr. I.* *p*) p. LXXIII. *inscr. 9.* *q*) de Campan. theatr. cap. *n*) bello Jugurth. cap. LXXXV. VIII. p. 157.

quas GRVTERVS r), quas cel. GORIVS s) exhibent, atque ex tabula insigni ahenea Canufina, post IAC. SPONIVM t) et RAPHAEL. FABRETTVM u), a IO. LAMIO edita x), quæ in museo VINCENT. MAR. RICCARDII Florentiæ est, abunde liquet. Excurrere quoque hic possem ad alias familias Herculanensium nobilissimas, quæ in faxis litteratis commemorantur, nominatim ad Viciariam, Atiliam, Attiam, Volusiam, Corneliam aliasque, a GORIO y) recensitas; sed taceo de iis, quum quinis, me haud monente, intelligat, qui in his nobilissimis familiis existerunt, de Herculanensibus meritisimos viros litterarum ac liberalium artium rudes atque indoctos eo minus esse potuisse, quo exploratius nobis est, neminem, priorum imperatorum ævo, quo Herculaneum maxime

r) p. DCLXVIII. *inscr.* 6.

s) *admirand. antiquit. Herculan.* p. 125.

t) in *miscellan. erud. antiquit. sect. VIII.* p. 280.

u) *inscript. cap. IX. num. 9.* p. 598. Eiusdem tabulæ mentionem fecit HENR. NORISVS *epist. consular. tom. II. operum,* p. 993.

x) sub inscriptione: IOAN. NIS LAMII *in antiquam tabulam aheneam, decurionum nomina et descriptionem continentem, observationes, Florentiæ, MDCCXLV.* Contra has observationes prodierunt *lettere critiche scritte da un accademico Fiorentino a un accademico Etrusco, Luccæ, MDCCXLV.*

y) *loco excitato,* p. 155.

maxime floruit, tam Romæ; quam in provinciis veram laudem consequi: honores in republica affectare; aut munera amplissima obire ac de ciuibus bene mereri potuisse sine litterarum studiis. Quis, quaeso, apud tot viros nobilissimos, quorum statuae erui ceptæ sunt: tot alios diuivirōs: decuriones ac patronos huius coloniae: apud illos porro CCCLXXXIII. senatores Herculaneses, quorum in lapide antiquo 2) mentio fit, barbariem resedisse, autumabit, quam hac tempestate vbitis fere proscripam et exulantem cernimus? Quis eam solum in nostra hac ciuitate remansisse, vllō pacto sibi persuadebit, quam larga ac fausta litterarum Romanarum lux vndique circum istam dispulerat, ac dissipauerat?

ANNON hæc omnia, vbi coniunctim expenduntur, argumenta rem de litterarum studiis apud Herculaneses, a nobis disputatam, extra omnem dubitationem ponunt eamque non probabilem modo; sed maxime certam efficiunt? Facili negotio, si opus esset, alia litterarum ciuitatis vestigia, in lapidibus relicta, possem ostendere; sed lubens ea, quum breuitati stu-

E 3 deo,

2) vide litteras MARCELLI aliorumque apud GORIVM et RVDOLPHI VENVTI, admirand. antiqu. Herculansenf. PAVLL. MAR. PACCIAVDII P. 42. 45. 68. 71. et 155.

 tur Herculaneenses nostros, qui patrem eloquentiæ tanto prosequuntur studio: qui summos honores ipsi tribuunt: qui eius doctrina capi delectarique se, publice per id profitentur: qui eius exemplo aliorum, qui ibi litteris sese consecrant, ingenia excitare atque inflammare, maxime student: qui statiam ipsi ponunt eamque sine dubio in illustri, musis consecrato, loco, in bibliotheca quippe; aut in gymnasio collocant. Ipse Cicero, si otii et litterarum causa ad Pompeianum suum, ubi villam habebat, secederet, Herculaneum transibat e); quæ vero quum ita sint, facile concipi potest, qui eum tantopere coluerunt, eos, quum præsens esset; aut non longe ab urbe in villa sua commoraretur, nullam prætermisisse occasionem, eum conueniendi: reuerentiam erga ipsum testificandi atque ex eius consuetudine ac doctissimis sermonibus insignes fructus percipiendi.

ADDO, Herculaneensibus amplissimam olim datam fuisse occasionem, in litterarum studiis operatissimas

p. 206. sq. SAM. PITSÆVM de biblioth. cap. X. tom. III. oper. not. ad Suetonium, p. 287. 580. p. 1137. ac venerandum patrem parerg. p. 143.

et IO73. FRANC. IUNIVM de pictur. libr. II. cap. 8. IOANN. LOMEIERVM de bibliothecis, cap. XIV. et IYST. LIPSIVM 3. ad Atticum.

e) patet id ex libr. VII. epist. 3. ad Atticum.

mas faciendi progressionēs. Habebant illi urbem Neapolim admodum vicinam, quam MARTIALIS per eminentiam adpellat *doctam d*); nec immerito ipsi eximiam hanc laudem tribuere videtur ob præstantia illa, quæ omni tempore fouit aluitque, ingenia, domesticæ pariter ac aduentitiæ, vti hoc nobilissima Virgilio, Horatii, Claudiani, Lucilii, Gellii, Stati *e*) aliorumque nomina satis superque demonstrant. Tacco de philosophis, quorum ingenio ac fama vrbs nobilitata fuit, deque ingenti poetarum aliorumque doctissimorum virorum numero, quum illorum peregrinationes sacras ad sepulcrum Virgilio, ad quod totæ cohortes, quasi ad sanctum locum, conuolare solebant *f*); horum vero litteratos secessus, per æstatem institutos, omnes norunt *g*). Idem de aliis, quæ circum

- d*) vid. IVL. CAES. CAPACIVM ANTIQVIT. Neapol. p. 151. loc. modo memorato, p. 199.
e) vid. eundem, loc. excitato et adde CAMILLVM PEREGRINVM de Campan. felic. diff. IV. tom. IX. part. I. thes. antiquit. et histor. Ital. GRAEVII, p. 534.
f) vid. PLINIVM libr. III. ep. 7. STATIVM libr. IV. silu. carm. 4. v. 52. aliosque apud Sallen-
- GAMILLVM PEREGRINVM
 IVL. CAES. CAPACIVM ANTIQV. et hist. Camp. cap. II. p. 19. et CHRIST. CELLARIUM NOTIT. orb. antiqu. tom. I. p. 843.
g) vid. CAPACIVM ANTIQVIT. et histor. Neapol. p. 12. 13. et PEREGRINVM libr. memorat. p. 532. GEORG. GREENIVM de rusticat. Rom. tom. I. thes.

circum Herculaneum vndique positæ fuerunt, vrbi-
bus dicendum esse, viderur. Ita Capua non solum
instruētissimas habuit olim bibliothecas *b)*; sed et
omni tempore viri, eruditionis laude florentes, ibi
commorati sunt, ex quibus Eprium Marcellum *i)*,
Publ. Aelium *k)*, Caium Numitorium Callistratum *l)*,
Postumium *m)* et Dionem *n)* nominasse sufficiat, ne
aliorum nobiliorum grammaticorum mentionem fa-
ciam, quorum memoriam saxa litterata pasim nobis
conseruarunt. Ita quoque eo loco, vbi Palæpolis
vrbs stetit, quæ haud dubie pars vetustæ Parthenopes
et eodem prope loco, quo Neapolis, sita fuit, eru-

F

ta

Sallengriani, p. 681. Ex anti- et TACITVS pasim mentio-
quis scriptoribus de fecesibus nem fecerunt.
his Campanis testantur; CI- *k)* vid. marmor apud cel.
CERO *libr. I. ep. 15. ad Attic.* ANT. FRANC. GORIVM *ad-*
libr. I. de orat. cap. 7. libr. III. mirand. antiqu. Hercul. vol. I.
de snib. c. 2. SVTONIVS vit. *symbol. litterar. p. 78.*
Aug. cap. LXXII. §. 5. vit. Ca- *l)* eius memoriam seruat an-
ligula, cap. XLV. §. 6. et STA- *tiquus lapis apud CAMILLVM*
TIVS *libr. IV. filii. carm. 4. v. PEREGRINVM loco modo ex-*
12. PLINIVS *libr. I. ep. 13. citato, p. 533.*
libr. II. ep. 17. libr. IV. ep. 23. m) teste SVIDA *lex. voc.*
libr. III. ep. 1. libr. VII. ep. 25. Πουσητος tom. III. p. 161. ed.
b) vid. CAMILL. PERE- *KVSTERI.*
GRINVM *loc. memorat. p. 534. n)* vid. XIPHILINVM *libr.*
i) eius auctor *de clar. orator.* LXXXVI. p. 860.

ta sunt elegantissima Græca epigrammata, lapidibus sepulcralibus incisa aliaque marmora, quibus nomina virorum doctorum inscripta legimus o). Surrentum itidem in ea vicinitate positum p), cuius vel ideo hic mentionem facio, quod L. Crasitium, celebrem grammaticum et criticum, hinc Romam accersitum, SVETONIVS q) tradit. Adde Cumas, peruerustum oppidum, non procul ab Herculeo situm, ubi, præter Pompilium Andronicum grammaticum r), Peronium commoratum esse, ex TACITO s) discimus. Et quid de villis illis ornatissimis dicam, quibus Herculeum nostrum septum quasi fuit, de villis quippe Marii et Luculli t), Quinctorum et Corneliorum prope Suessam u): de illis porro, quas Misenum inter et Puteolos ob litterarum studia: ob nobiles ibi Baianas

o) conf. IVL. CAES. CAPACIVM *antiquit. Neapol.* p. 25. et 117.

p) vid. eundem *antiquit. et histor. Camp.* cap. XII. p. 89. CHRIST. CELLARIUM *notit. orb. antiqu.* p. 847. et PHIL. CLVERIVM *Ital. antiqu. libr.* IV. p. 1161.

q) *de illustr. grammaticis,* cap. XVIII.

r) conf. SVETONIVM *ibid.* cap. VIII.

s) *libr. XVI. annal. cap. 19.* §. I.

t) *leg. eundem libr. VI. cap. 50. et SVETONIVM vit. Tiberii, cap. LXXIII.*

u) vid. de iis IVL. CAES. CAPACIVM *ant. et hist. Camp.* p. 161.

Baianas thermas x): ob varias quoque turpes atque inhonestas voluptates y) constitutas esse, nouimus, et ex quibus villæ inprimis Iuliæ Mammææ, C. Iul. Cæsaris, Pompeii, Domitiani, Pisonis aliorumque ab antiquis scriptoribus z) laudantur. Notissimæ inprimis sunt villæ Ciceronis Campanæ, vel eo nomine a me commemorandæ, quod per eius in villas has secessus litteratos benignior fortuna nostris Herculanensibus amplissimam facultatem offerebat, ab isto, omnis fere elegantioris doctrinæ antistite, multa discendi atque egregias ad litterarum studia, ex puris his limatissimisque fontibus haurienda, faciendi progressiones. Eo spectat Pompeianum inprimis ac Puteolanum nostri Ciceronis a), illud Pompeiis et Herculaneo proximum; hoc vero prope Puteolos in Herculansenfium agrorum confiniis, et litori imposi-

F 2

tum,

x) conf. SILIVM *Italicum* p. 272. ed. POTTERI et SE-
 libr. XII. v. 114. FLORVM NECA *epist.* LI. patet.

libr. I. cap. 16. MARTIALEM
 libr. XI. *epigr.* 80. et SENE-
 CAM *epist.* LI.

z) hos percenser sapius lau-
 datus CAPACIVS *loc. excita-*
to, p. 204.

y) vt ex HORATIO libr. I.
 ep. 15. CLEMENTE Alexan-
 drino libr. III. *pedagog.* cap. 5.

a) libr. VII. *epist.* 4. *ad fa-*
mil. libr. XIV. ep. 17. 18. 19.
ad Atticum.

tum *b*), ubi constituta erat celebris illa eius academia, librorum ac statuarum præstantium adparatu instructissima *c*). Laudat eam ipse tamquam optimam liberalium disciplinarum officinam: laudant et omnes, qui eius ex antiquis scriptoribus mentionem fecerunt, ac libere confitentur, patrem illum eloquentiæ, Platonis hæc in re æmulum, in amoenissimos illos hortos omnes fere musas traduxisse omnesque litteratos eo, tamquam ad tutissimum confluisse portum. Taceo de Trebulano inter Capuam et Sueffulam: de Cumano, ad lacum Lucrinum posito: de Formiano, Caietam inter ac Formias sito, ac solum obseruo, ex his Ciceronis pariter atque aliorum villis, quæ in ea vicinitate fuerunt, Herculaneses maximum fructum percipere potuisse, non solum, quod in illis familiaritate ac consuetudine doctissimorum Romanorum frui poterant, qui cateruatim quasi æstate

per

b) vid. PLINIVM *libr. XXXI. cap. 1. 2.* Villæ illæ, quæ littori impositæ erant, a Romanis maxime æstimabantur: conf. SAM. PITISCVM *not. ad Suetonium*, p. 316.

bibliotheca differit CAPACIVS *antiquit. et histor. Camp.* p. 233. Ex statuis, quæ ibi exstiterunt, superest elegantissimum Veneris simulacrum, descriptum ab ANTOR. FERRO *adparat. statuar. Cumis inuentar. cap. XI. tom. IX. part. 4. p. 37. thes. antiquit. et histor. Ital.* GRAEVII.

c) de hac academia et inprimis insigni, quæ ibi fuit, bi-

per Campaniam sese diffundebant; sed etiam ob præstantissimas bibliothecas, quæ præcipuum villarum Romanarum in Campania ornamentum exstiterunt. Ita CICERO, in Cumano quum esset, pasci se bibliotheca Fausti, Attico suo scribit d); ipse vero omnium optimam bibliothecam; multis ornamentis præditam, in Puteolano suo, ubi eius academia fuit, possidebat e). Capuæ multas fuisse bibliothecas, CAMIL-

F 3

LVS

d) libr. IV. epist. 9.
 e) academia huius, et, quæ in illa fuerunt, statuarum aliorumque ornamentorum CICERO passim litteris ad Atticum mentionem facit, qui eorum, in Græcia potissimum, conquerendorum curam in se suscepit. Ita libr. I. epist. 3. inquit, quod ad me, de Hermathe-na scribis, per mihi gratum est ornamentum academia proprium mee, quod et Hermes, commune omnium et Minerua singulare est eius gymnasi. Quare velim, ut scribis, ceteris quoque rebus quam plurimis eum locum ornes. Quæ mihi antea signa missi, ea nondum vidi: in Formiano sunt, quo ego nunc proficisci cogita-

bam, illa omnia in Tusculanum deportabo; epistola vero 5. tu velim, si qua ornamenta γυνεασιδῶν reperire poteris, quæ loci sint eius, quem tu non ignoras, ne prætermittas, id quod et sequenti his verbis confirmat: *Hermæ tui Pentelici cum capitibus aeneis, de quibus ad me scripsisti, iam nunc me admodum delectant. Quare velim et eos, et signa, et cetera, quæ tibi eius loci; et nostri studii, et tuæ elegantia esse videbuntur, quam plurima, quam primumque mittas et maxime, quæ tibi gymnasi xystique videbuntur esse: itemque: signa Megarica et Hermas, de quibus ad me scripsisti, vehementer expecto. Quidquid*

LVS PEREGRINVS *f*) probat; de Sillio autem Italico compertum habemus, in villis eius Campanis, Herculanæ vicinis, teste PLINIO *g*), fuisse multum ubique librorum, multum statuarum, multum inaginum eumque transegiſſe dies doctis sermonibus et carmina scripiſſe. Idem de Plinio maiori eiusque fororis filio dicendum eſſe videtur. Vterque erat Miſeni, quod oppidum Cumis proximum ideoque haud longe ab noſtra vrbe poſitum fuit, ubi ille claſſem Miſenſem imperio regebat. Litteris vterque dabat operam, quum iunioris Plinii mater nuntiaret, adparere nubem

quid eiusdem generis habebis, dignum academia tibi quod videbitur, ne dubitatis mittere.

f) de Campan. diſſ. IV. p. 534.

g) libr. III. ep. 7. ubi: doctis ſermonibus, ait, dies tranſgebat, quum a ſcribendo vacaret: ſcribebat carmina maiore cura; quam ingenio: nunquam iudicia hominum recitationibus experiebatur. Nouiſſime, ita ſuadentibus annis, ab vrbe ſeceſſit ſeque in Campania tenuit, et paullo poſt: erat Φιλόναδος uſque ad emacitatis reprehentionem. Plures iisdem in locis villas poſſidebat, adamatis-

que nouis, priores negliſcebat. Multum ubique librorum: multum ſtatuarum, multum inaginum, quas non habebat modo; verum etiam venerabatur. De his SILLII Italici in Campania villis MARTIALIS libr. XI. epigr. 49. canit:

*Silius hec magni celebrat monumenta Maronis,
iugera facundi qui Ciceronis habet.*

*heredem dominumque ſui tumulique larisque:
non alium mallet nec Maro; nec Cicero.*

nubem inusitata et magnitudine; et specie, funestæ illius exhalationis prænantiam, quæ præstantissimum virum, maiorem illum Plinium, quum ad miraculum hoc visendum, deductis quadriremitibus, iusto propius accessisset, suffocavit; Pompeiis vero et Herculaneo tristem intulit euersionem *b*), excitato grauisimo terræ motu, adeo, vt terra discederet et vno quasi impetu duæ hæ nobiles vrbes in illum hiatus miserrandum

b) id ex his PLINII verbis luculenter colligitur: *quamuis pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, et vrbes, memorabili casu, quasi semper victurus, occiderit, cet. multum tamen perpetuitati eius scriptorum iuorum aternitas addet, libr. VI. epist. 16. vbi auunculi sui obitum fuisse describit. DIO Cassius libr. LXVI. p. 755. incendium hoc Vesuuii montis erupisse, obseruat sub autumnali tempus, et πῦρ γὰρ πύρα, inquit, κατ' αὐτὸ τὸ φθινόπωρον ἐξερύχθη, nam sub autumnali tempus ingens incendium excitatum est, id quod IO. MASSONVS vit. Plin. p. 26. ad ann. vrbes condite DCCXXXIII. christianorum autem LXXIX.*

vt iam supra memorauimus, refert. Ad ipsa recitata DIONIS verba cels. GORIUS p. 19 hæc obseruat: *iuxta Iul. Cesaris rationes æquinoctium autumnale XXIV. septembris inibat. Itaque, si Vesuuius κατὰ τὸ φθινόπωρον, hoc est, vt optime Leuencleuius et Tillomontius obseruant: autumno iam ad exitum vergente, ardere cepit, Herculanei clades ad nouembrem mensẽ spectauerit. Hæc temporis designatio conuenit cum nonnullis antiquis PLINII codicibus, in quibus diserte legitur: nou. kal. id est: Kal. nouembribus hora diei fere septima, pro quo in multis auctoris huius editionibus est: nouo kalend. septembris.*

randum in modum descenderent. Atque ex his factis superque patet, Herculaneum nostrum optimis litterarum præfidiis instructum fuisse.

POSSEM plura litterarum vestigia indicare; sed sufficient hæc, quæ tam in ruinis calamitosæ huius urbis; quam eius confiniis monstrata a me sunt, manifesta Campanæ doctrinæ indicia. Fatebuntur mecum omnes, in his cauernis factis luculenter comparere effigiem veterum eius ciuitatis ac totius regionis musarum, a quibus nemo tam auersus erit, qui non eas omnes ex pumicibus ac puluere Vestuuii feliciter educi: qui non mandari monumentis æternum illarum præconium, facile cuperet: qui non ex illis multa incrementa litterarum optaret studiis, multasque subsidiorum accessiones, quas non leues adhuc fuisse, et in posterum futuras esse, certo scimus. In dies enim fere, vt Neapolitanorum aliorumque litterarum testantur, præstantissima effodiuntur antiquitatis monumenta ac litterata saxa *i*), quæ omnium quidem

i) id ex multis Italarum, quæ, in dies augeri insignibus præsertim Neapolitanorum, literis, a GORIO *symbol. litterar. museum incluti Caroli Borbonii, vol. I. p. 39. sq. exhibitis, patet. Ipse ibid. p. 7. scimus, in- teris doctissimi MATTHIÆ*

ÆGY-

dem oculis exposita sunt; ne tamen a curiosis, qui huc aduolant, describantur et singulatim modo ab his: modo ab aliis in lucem emittantur publicam, sapientissima lege cautum fuit. Arcentur omnes, qui, non vocati, in fecundam hanc messem falcem

G suam

ÆGYPTII, p. 55. hæc habentur: *nella real villa di Portici si continua il cavamento con felicità, quæ et confirmantur in descriptione excavationis, quæ in villa Resina fit, addita epistola eminentiss. Cardinal. ANG. MAR. QVIRINI ad cel. IO. MATTH. GESNERVM, Brixia MDCCXLVIII. edita, vbi auctor, si caueranno, inquit, da tempo in tempo l'altre simili statue, e si porranno sotto gli archi di questo gran palazzo reale di Napoli. Idem hoc ita testantur alia Neapolitani eiusdem Jæd Gorium littera, symbol. litterar. p. 100. suppetitate: in quanto alle maraviglie, che si scavano ad Ercolano, posso dirle, che sempre piu crescono, e non si scava mai, che altre cose più belle sempre più non si discoprano. Ex his tuto colligi potest, quam insignem*

prouentum adhuc sperare debeant antiquarum rerum amatores, quem et vtilissimum fore, ea, quæ iam eruta sunt, præstantissima saxa ac marmorâ litterata abunde ostendunt. Ita doctus quidam Neapolitanus confirmat apud GORIVM p. 65. ex effosis his inscriptionibus fecundissimam admodum messem esse sperandam, maximamque antiquitatibus earumque variis, adhuc non rite intellectis, momentis accendi lucem posse. Id patet ex nonnullis inscriptionibus Herculaneis, quarum designatio benigniori fortuna in manus illustrissimi marchion. MAFFEII incidit, quasque sub finem huius commentationis vna cum aliis pluribus exhibemus. Multa de iis dicenda essent et obseruanda, vbi id locus et instituti ratio iam permetteret.

suam immittere volunt et, quamquam per id optimarum harum rerum usus ad tempus antiquitatum amatoribus denegatur *k*); longe tamen optatior erit earum proventus, si regis auspiciis, iussu ac sumptibus coniunctim prolati fuerint omnes isti veteris maiestatis ac elegantiae Romanae sempiterni testes ac praecones. At, quam splendidam tum accipient musa hae Campanae faciem: quam magnifica ornata veste in conspectum prodibunt, quas ipse potentissimus vtriusque Siciliae rex, CAROLVS, tanta clementia amplecti-

k) id non solum GORIUS *ac custodiri possunt, adfirmant* *presat. ad vol. I. Symbolar. literar.* p. XXI. testatur, ac regio iussu cautum fuisse, memorat, ne quis exscriberet; vel adumbraret monumenta ipsa, licet publico omnium conspectui exposita; sed patet id quoque ex variis Neapolitanorum litteris, in memoratis *Symbolis*, inprimis ex illis, quae *not. XII.* p. 58. leguntur, ubi auctor earum *tuto*, ait, *si tiene serrato e con mille cautele*. Id inprimis de rebus magni pretii, auro vel argento constatis, atque aliis, quae commode in palatium transferri ibique claudi

aliae litterae, quae sunt *notit. XIX.* p. 73. et quae de aurea inuenta statua Iouis, adhuc nemini facile monstrata, loquuntur. Ita, ut et hoc addam, eminentissimus QVIRINVS supra memorata *epistola* narrat, repertum quoque esse librum quatuor tabularum et aenearum quidem, qui honestam militum huiusce loci missionem percenseat. Hunc librum, addit, eruditis legendi facultatem haud datam adhuc esse; sed a rege, *sub clauis*, ut aiunt, istum seruari.

plectitur ac fouet: quarum conseruationi studet quam maxime 1) ? In his tuendis nouum sibi ad immortalitatem cursum patefactum: nouum posteritas apertum de laudibus eius cernet
campum.

1) id imprimis ex nou. litterar. Florentin. tom. I. num. 9. p. 138. sq. atque ex litteris Neapolitanorum apud GORIUM p. 51. et 89. abunde patet. Traditur in his, regis impensis omnia inuenta in his ruinis monumenta, statuas, picturas, uasa, uenustilla ect. aeneis tabulis incidi, huicque negotio pictores, sculptores peritissimos et eos, qui rerum antiquarum cognitione aliis antecellunt, praefectos esse.

SYLLOGE INSCRIPTIONVM
HERCVLANEI

ET IN ELVS CONFINIIS ERVTARVM

I.

DIVO. IVLIO
AVGVSTALES

2.

DIVO. AVGVSTO
AVGVSTALES

Illustrissimus marchio VENETI descrizion. delle prime scoperte dell. antica città d' Ercolano p. 105. edit. german. legit: AVGVSTO DIVI F. hancque inscriptionem cum priore, tanquam vni lapidi incisam, coniungit.

3.

TI. CLAVDIO. DRVSI. F
CAESARI. AVGVSTO
GERMANICO
PONTIF. MAX. TR. POT. VIII
IMP. XVI. COS. II
PATRI. PATRIAE. CENS
EX. TESTAMEN. MESSI. L. F. M. N. SENECAE
MILITIS. COH. XIII. VRBANAE. ET
DEDICATIONI. EIVS. LEGAVIT. MVNICIPIB
SINGVLIS. HS. IIII. N

In metallo.

4.

4.

ANTONIAE. AVGVSTAE. MATRI. TI. CLAVDI
CAESARIS. AVGVSTI. GERMANICI. PONTIF. MAX
L. MAMMIVS. MAXIMVS. P. S

5.

DIVAE. AVGVSTAE
L. MAMMIVS
M A X I M V S
P. S

10.

M. NONIO. M. F
BALBO. PR. PRO COS
HERCVLANENSES

II.

6.

IVLIAE. GERM.
AGRIPPINAE. TI. CLAVD.
PONT. MAX.
E. MAM.

... BALBO. PRO. COS
... CRETENSIVM PATRONO

12.

7.

IMP. T. VESPAS.
CAESARI. AVG.
TRIB. P. COS.

M. NONIO. M. F. BALBO
PATRI
D D

Deest inscriptionis versus, vt
marchio VENTII *descriz. delle pri-
me scoperte dell' antica città d' Erco-
lani.* p. 105, obseruat.

Herculanenses Marcis Nonii Bal-
bis patri et filio statuas consecrarunt.
Huic equestrem elegantissimam, cui-
us basi elogium inscriptum fuit,
quod num. 10. dedimus: illi pede-
strem togatam cum inscriptione, in-
fra num. 35. a nobis suppeditanda,
et ab ea diuersa, quæ hoc loco num.
12. exhibetur.

8.

FLAVIAE. DOMITILLAE.
VESPASIAN. CAESAR.

13.

DOMITIAE. CN. F
DOMITIANI. CAESARIS
D D

VICIRIAE. A. F. ARCHAD
MATRI. BALBI
D D

In basi statuae, feminam referentis.

G 3

No.

Nomen VICIRIAE exhibet illustriss. marchio MAFFEIVS *epistol.* ad BERNARDVM DE RVBEIS, p. 28. et *musco Veronensi*, p. CCCLI. ubi eadem inscriptiones Herculaneses suppeditantur, quae in modo laudata epistola in lucem datae sunt. Alii legunt: VICIARIAE A. F. ARCHADI. Sine dubio Viciria haec mater Nouii Balbi iunioris fuit. Pro ARCHAD MAFFEIVS *mus.* Veron. habet ARCAD

14.

MAMMIO. MAXIMO
AVGVSTALI
MVNICIPES. ET. INCOLAE
AERE. CONLATO

In metallo.

auctor libelli: *memoir sur la ville cet.*
p. 30. praeinitit Lucii praenomen:
L... MAMMIO. MAXIMO cet.

15.

DECRETO. DECVRION.
LOCVS. SEPVLTVRAE
PVBLICE. DATVS
L. AVSIDI. L. F. HOR. MONTAN
COMITI. C. CALVISI. SABINI
pro PVBLICE legit MAFFEIVS *mus.* Veronens. loc. excis. PV-
BLICAE.

16.

D M
C. ASINIO. AVG. LIB
PARAMYTHIO
FESTIANO
FALCONIA. HECDONE
MARITO. BENEM

17.

D. M. S.
L. FABIVS. MODESTVS
SIBI. ET. SVIS. OMNIBVS
INSTANTIA. ET. LABORIBVS
SVIS. FECIT

18.

M. PAPIRVS. M. F.
TERTIVS
AVGVSTALIS

19.

CONSTANTI. NERATIOR
VILLICO
POTENTI. NERATIORYM
CELLARIO
POTHVS. ET. LATHMV
PATRI. ET. FRATRI

20. L.

20.

L. SAVVEIVS. ARAES
 SIBI. ET. IS. QVI. IN. SCRIPTI. SVNT
 MV. BETI. . . .
 MV. BETI. . . .
 MV. BETI. . . .
 DEMET. . . .
 BETITIA. . . .

21.

AENIAE
 SEX. FILIAE
 GEMINAE
 SEX. VACAENIVS
 GEMINVS
 PATER
 FECIT

22.

D M
 GEMINIAE SIRICAE
 MVLIERI SIMPLIGI
 QVAE. VIXIT. ANN
 P. M. XX. MINICIA
 PARTHENOPE
 ALVMN. DVLCISS
 B. M. F

23.

D. M. S
 TI. CLAVDI
 FRVCTI
 VIXIT. ANN

 MENS. III

24.

OPPIDIAE
 Q. F. GALLAE

25.

D. M. S
 L. POMPON
 SECVNDO. PV
 ERO. DVLCISSIMO
 SARCIANA. MARCE
 LLA. FILIO. CARISSI
 MO

26.

V. METTIAE. MILLIAE
 MELLEBILLAE
 Q. VERSINIO. C. F
 QVADRATO

27.

27.

C. EGNATIO. C. F
 CINNAMO
 EGNATI. AMOMVS
 ET. NARDVS
 OPTIMO. PARENTI
 ET. EGNATIA
 CONTVERN

28.

TI. CLAVDIO
 DIADYMENO
 AMICO
 IVLIA
 BARILLA

29.

MHNOΦIAOΞ
 ΦIAHMONOΞ
 XAIPE

30.

Litteræ huius inscriptionis sunt
 ex ære Corinthiaco, maxima formæ,
 et lapidi infusæ:

APPIVS PVLCHER
 CAII FILIVS

Ita plerique. MVRATORIVS p.
 DCLXXV. *infr.* 2. addit: SEPTEM
 VIR EPVLONVM. Consentit mar-
 chio VENVTI *descriz. delle prime*
scoperte della città d' Ercolano p. 71.

31.

In ruinis theatri Herculansenfis,
 in magno marmoreo epistyllo:

. . . F. MAMMI. . . RVFVS
 II VIR. QVIN. THEATR. ORCH
 DE. SVO

apud MVRATORIVM *in scripte.* p.
 MMXXI. et marchion. VENVTI,
libro excitato legitur:
 A. . . . MAMMI cet. ubi apud
 vtrumque in fine desunt verba:

DE. SVO

quæ tamen suppleta videbis apud
 MVRATORIVM p. DCLXII. *infr.* 1.
 Eminentiss. QVIRINVS apud HA-
 GENBVCHIVM *diptych. Brise.* p.
 CCVI. legit: *theatrum et orebestram*
de suo L. Rufus L. F. Recte cel.
 HAGENBVCHIVS A. MAMMI, in-
 quit, *non integrum esse; neque AV-*
LVS MAMMIVS RVFVS; sed L. AN-
NIVS L. F. MAMMIANVS RVFVS
legi debere; collatis Mur. 2021. 1.
litt. (α) et (β) facile est ad iudican-
dum.

32. L.

32.

L. ANNIVS. L. F. MAMMIANVS. RVFVS. TVIR. QVINQ. THEATR. O. . . .

P. NVMISIVS. ARC. . . . TEC. . . .

verba: P. NVMISIVS. ARC. . . . TEC. . . . defunt apud MYRATORIVM
loc. excir. Auctor libelli: *memoire sur la ville* cet. p. 15, addit post vocem
Numisius: P. F. ARO. HERCVLANEN. Vide cel.
 HAGENBVCHIVM *loco excir.* p. CCVIII.

33.

In basi statuae, ibidem in ruinis theatri
 Herculaneus inuentae:

L. ANNIO L. F. MEN

TVIR. ITER. QVIN

. . . . VIR. EPVLONVM

est quoque apud MYRATORIVM
 et HAGENBVCHIVM *locis excita-*
ris. Vitiose; neque integre ex-
 hibet hanc inscriptionem VENVTI
descrizione delle prime scoperr. p. 104.

34.

In alia basi:

M. CALATORIO L. . . .

MEN. RVFO. FRAT.

vid. cel. HAGENBVCHIVM *loc. excir.*
 sine dubio Rufus hic frater L.
 Annii fuit, cuius num. 32. mentio
 facta.

37.

Hac eadem esse videtur inscriptio,
 quae num. 7. data est.

IMP. T. VESPA.

CAESARI. AVG

TRIB. P. COS. II. . . .

M.

35.

M. NONIO. M. F. BALBO

PR. PRO. COS

D. D

Ita hoc marmor exhibent VENVTI
vol. I. symbol litterar. Florent. p. 45.
 et alius quidam vir doctus *ibid.* p.
 103. Suppeditat et MYRATORIVS
inscrip. p. MMXXIV. Vide, quae
 supra adnotata sunt num. 10, et 12.

36.

Prope Baias:

ACVTIO. BASILEO

QVI. VIXIT. ANN. XXII

MENSIS VI. DIEBVS XIII

CASSIVS. THEON

FILIO BENE

MERENTI. FECIT

38.

Prope Baias:

D. M

IVLIAE. AVIAE. NATIONE

VERN. NYHERINE

VIX. ANN. XXXIII

C. MODIVS. VALENTINVS

MATRI. DVLCISSIMAE

B. M. F

H

39.

39.

PHOEBO. MARCIAE
MAXSIMI. AD. MARGARITAE
... T. ARESCVSAE. VICARIAE
EIVS
... MENVS CONLEGA

40.

A. SVLPITIVS FELIX
FE. REMIAE. HEDONE
VXORI. SVE. D. S. V
KARISSIME. VIXIT
AN. XXXV
H. C. S

41.

Inuenta est inter rudera Herculanæ anno cIoIocccxxxviii. mensa sacra lapidea cum inscriptione Etrusca, quam ita latinis litteris exprimit PASSERIVS *vol. I. Symbol. litterar. Florent. p. 207.*

HERENTATEIS. SVM

L. SLABIIS. L. AVCHIL. MERRISS. TVCTIKS
HERENTATE... PRVKINAI. PRVFFER

HERENTATEIS SVM ab ipso redditur: *lunonalis sum*; seu: *locus Iuoni sacer*. Verba L. SLABIIS. L. AVCHIL. designant nomina amborum, qui mensam hanc sacram dedicarunt, ita vt L. Lucii prænomena; litteræ vero SLABIIS et AVCHIL nomina familiarum *Slabiae et Aukilii*; seu *Aquilie* indicent. MERRISS. TVCTIKS est nomen dignitatis, siue muneris apud Campanos consularis, quo ambo hi viri perfuncti sunt, vid. *LIVIVM hbr. XXVI. cap. 6.* Sequitur vox HERENTATE, quæ significat nomen, cui oblatio facta; seu potius locum, vbi mensa huius divinitati posita. PRVKINAI deducitur ex graeco *πρὸς* et *κινὸς communis*; aut *κῆρα sceruo*, ita vt idem sit ac *praepositus castos*. Verbum PRVFFER a latino *profero* commode derivatur, quod verbo *offero* respondet, adeo vt sententia huius Etruscae inscriptionis sit: *lunonalis sum, L. Slabius, L. Aukilius, Mediastruici, lunonali praepositi custodes, proferunt; seu: offerunt.*

42.

Prope Neapolim, eo in loco, vbi olim villa Pollionis stetit:

D. M

INGENIOSAE

QVAE. VIXIT. ANNIS

IIII. M. V. DIES. XXI

FIDE. PERCEPT. MESO

RVM. VII. AVR. FORTV

NIVS. PATER. FILIAE

Inscriptio hæc videtur esse Christiana.

43. P.

43.

P. AELIO. P. FIL
PHILOLOGO
AVG. DECVRIONI. CAPVAE
ORNATO. SENTENTIA
IIVIRAL
AELIA. APHRODISIA
MATER. ET. SIBI. FECIT

44.

DIS. MANIBVS
P. ALFENI. ANTEROTIS
LOCVS. EXC.
SEPVLCR. ET. ITINERIS
IN. FRONT. P. XI
IN. AGR
P. XXXIIII. ET. POENA
EXCEPTA. HS
XX. ET. P. ALFENO
RVSTICO. ET. ALFENAE. P. I
LITE
LIBERTIS. LIBERTABVS
POSTERISQVE. EIVS

45.

M. ARRIVS. ANTONINVS
MANIP. III. SALVT. NATIO
AEGYPTO. VIXIT. ANN
LIIII. MILIT. ANN. XXVIII.

B. M

46.

M. PERPENNIVS
ZMARAGDVVS
MARTIALI. MA
GISTRO. SVO. STRV
CTORI. B. M

47.

T. AVRELIO. CANDIDO. NAVARCHO
ARCHIGYM
BERNI. CL. PRAET. MISEN. ET
AVRELIAE. DEMETRIAE
CONIVGE. EIVS. ET. LIBERTIS
LIBERTABVSQVE. POSTERISQVE
EORVM. SE. VIVI. FECERVNT

H 2

48.

LX

48.

D. M

L. SALVIO. PVDENTI. MILITI
 EX. CLASSE. PRAET. MIS. DE III
 CONCORDIA. NAT. BESSO. VIXIT
 ANN. XXXV. MILIT. ANN. XVI
 BARBIVS. CRESCENTIVS. EX
 CENTVRIONIBVS. EIVSD. CLASSIS
 HERES. B. M. FECIT.

49.

D. M

M. VALERIO. SIMILI. MIL
 EX CLASS. PR. MISEN. NAT. BES
 MILIT. ANN. XXVIII. VIXIT. AN. L
 L. VALERIVS. MACRINVS
 EX. III. NEPTVNO. ET. C. TAR
 SINNIVS. FVSCVVS. H. B. M. F

50.

TI. CLAYD. AVG. L
 SCIRTI. PROC. BIBL
 VETTIA TYCHE
 SCIRTI

51.

D. M
 AELIAE. CONCORDIAE
 NICEPHORIANVS. AVG
 VERNA
 DISP. VXORI. CARISSIM
 B. M

52.

D. M. S

AVRELIO. IVLIANO

HOMINI. BENE

MERENTISSIMO. H. C

AVRELIA. HIPPOLY.:.

53. TI.

53.

TI. IVLIVS. AVG. ET
 AVGVST. L. DIOGENES. TR.
 SIBI. ET. NIGIDIAE. EVTYCHIAE
 CONIVGI. ET. SVIS. NIGIDIA. EVTYCHIA
 BABERIAE. C. L. MARGARITAE
 AMICAE. SVAE. H. M. H. N. S

54.

D. M
 M. AVRELIVS M. . . . ARMORVM CVSTOS
 NATIONE PONTIC. LIB. VIRTVTE. STIP. XVI
 Q. V. ANN. XXXVIII. M. II. D. XV. PESTA
 NIA SOZVSA. VXOR. BENEMERENTI. FECIT

55.

Prope Herculaneum:

PRIDIE. K. MARTIAS. IN. CVR. SCRIBENDO. AD
 FVERE CYNCTI. QVOD. VERBA. FACTA. SVNT
 M. M. MEMMIOS. RVFOS. PAT. ET. FIL. ET
 VIRI. ITER. PEQVNTIA. PONDERALI. ET. CHAL
 CIDICVM. ET. SCHOLAM. SECVNDVM. MVNICIP
 SPLENDOREM. FECISSE. QVAE. TVERI. PVBLI
 CE. DECRETO. D. E. R. I. C. PLACERE. HVIC. OR
 DINI. CVM. M. M. RVFI. PAT. ET. FIL. II. VIR
 ITER. IN. EDENDIS. MVNERIBVS. ADEO. LIBE
 RALES. FVERINT. VT. EORVM. MONVMENTA
 DECORI. MVNICIPIO. SINT. ADEO. DILIGENTES
 VT. VITIEIS. PONDERVM. OCCVRRERINT. IDQ
 IN. PERPETVVM. PROVEDERINT. PLACERE
 DECVRIONIB. M. M. MEMMIOS. RVFOS. PAT. ET
 FIL. DVM. II. VIVERENT. EORVM. POS. . . . M.

H 3

ET.

ET. SCHOLA. ET. CHALCIDI. QVAE. IPSI. FECIS
 SENT. PROCVRATIONEM. DARI. VTIQVE. SER
 VOS. EIVS...MPIVS. EST.....NEGOTIO. PRAE
 PONERENT. NEQVE. INDE. ABVCI. SINE. DE
 CVRIONVM. DECRETO. ET. M. M. MEMMIS. RV
 FIS. PAT. ET. FIL. PVBLICE. GRATIAS. AGEI
 QVOD. ITERATIONI. HONORI. EORVM. NON
 AMBITIONEI. NEQVE. IACTATIONI. SVAE. DE
 DERINT. SED. IN. CVLTVM. MVNICIPI. ET. DE
 COREM. CONTVLERINT

dedit illam iam CAPACIVS *libr. II. hist. Neapol. cap. 9.* et REINESIVS
class. VII. num. 15. p. 484.

56.

..... O. D. LOCVM. AB. INCHOATO
 VM TECTORIS
 AVGVSTALIB. DATVM

vid. REINESIVM *class. II. inscr. 33.* et CAPACIVM *libr. II. hist. Nea-
 pol. cap. 9.*

57.

.....
 ET. PATER. ET. FILL. M. SALIEN
 DAMQVE.

TERTVLLA. RESTITVIT

V. REINESIVM *cl. II. inscr. 29.* et CAPACIVM *hist. Neap. libr. I. cap.
 21.* et marchionem VENVTI *descrizion. delle prime scoperte cet. c. III.
 p. 41.*

58.

L. MVNATIO. CONCESSIONO. V. P. PATRONO
 COLONIAE. PRO. MERITIS. EIVS. ERGA. CIVES
 MVNIFICA. LARGITATE. OLIM. HONOREM. DE
 VITVM. PRAESTANTISSIMO. VIRO. PRAESENS
 TEMPVS. EXEGIT. QVO. ETIAM. MVNATI. CON
 CES-

CESSIANI. FILII. SVI. DEMARCHIA. CVMVLATIO
RE. SVMP TV. LIBERALITATIS. ABVNDANTIA
VNIVERSIS. EXIBVIT. CIVIBVS. OB. QVAE. TE
STIMONIA. AMORIS. SINCERISSIMI. REG. PRI
MARIA. SPLENDIDISSIMA. HERCVLANENSIVM
PATRONO. MIRABILI. STATVAM. PONENDAM
DECREVIT

59.

Prope Formias:

QVINTO. CLODIO. C. . . .
HERMOGE. . . .
V. C. CONS. CAMP.
ORDO. ET. POPVLVS
FORMIANVS
PATRONO. PRAESTAN CORR. CAMP. VXORI
TISSIMO

60.

Ibidem.

FVLVIAE
AVGVNINIA
NAE C. F. . . .
DIONYSI. CONS. VIRI
FORMIANI PVBLICE

61.

Prope regiam villam Porreia:

MYNICIO P. F. POST MORTEM
MVNICIPES. SVI. AERE. CONLATO. PIETATIS
CAVSSA. POSVERVNT

62.

In ruinis, theatri Herculanensis:

ABDAE
LIVIAE

vid. march. VENVTI libr. memorato p. 81.

63.

In templo quodam, haud procul distante:

. . . . LON. VIR. EPV.

Laudatus VENVTI nutilum hoc marmor ita restituit: PATRONO
COLONIAE SEPTEMVIRO EPVLONVM

64. In

LXIV

64.

In ruiis theatri Herculaneusis :

.....
..... CVM. MON.
..... M. HONOR. KA.

65.

Ibidem.

.....
II VIR. ITER. QVIN
.....

66.

Ibidem.

..... ADO. | VIR. EPVLON.
MVN.

67.

Ibidem.

CARDI
SEXTILI

68.

Ibidem.

DOMITIAE. CN
DOMITIANI CAESARIS
D. D

68802

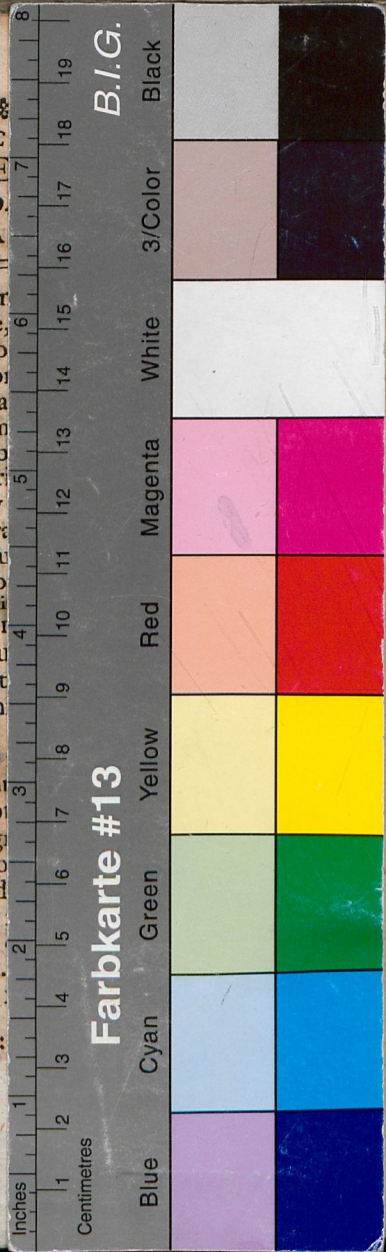
ULB Halle 3
002 625 814

58

AB 68802

IOANN. ERNEST. IMM. WALCHII
P. P. SOC. LAT. IENENS. EPHORI

24

ANTIQUITATES
HERCVLANENSES
LITTERARIAE

ACCEDIT
SYLLOGE INSCRIPTIONVM HERCVLANEI
ATQVE IN EIVS CONFINIIS ERVTARVM

EDITIO SECVNDA AVCTIOR.

IENAE LITTERIS ET SVMTIBVS SCHILLIANIS.
ANNO MDCCLL.